

VISUMBELEID ALS EEN POLITIEK PRESSIEMIDDEL

Een onderzoek naar de invloed van de politieke
verhoudingen tussen de EU en Turkije op het visumbeleid

Bachelor scriptie Geografie, Planologie, en Milieu
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Juni 2022

Auteur: Gijs Hoekzema (s1027894)
Begeleider: prof. dr. H.J. van Houtum
Tweede lezer: dr. O.T. Kramsch

Aantal woorden: 16.743
Bron afbeelding: (2013: cruciaal jaar voor de relatie EU-Turkije,
2013)

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de scriptie 'visumbeleid als een politiek pressiemiddel'. Deze scriptie is geschreven ter afronding van de bacheloropleiding Geografie, Planologie, en Milieu aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Het laatste halfjaar van deze studie heb ik mij beziggehouden met het voorbereiden en het uitvoeren van dit onderzoek.

Dit proces begon met het kiezen van een onderwerp. Het onderwerp 'de visa-wereldkaart' sprak mij direct aan. Met name de ongelijkheid die er bestaat tussen burgers uit verschillende landen op het gebied van visumverplichtingen leek mij erg interessant. Dit is namelijk een aspect van visa dat niet of nauwelijks aan het licht komt. Dit terwijl het grote gevolgen met zich meebrengt, zoals ook in deze scriptie geïllustreerd zal worden.

In deze scriptie probeer ik te laten zien dat visumverplichtingen worden ingezet als een politiek pressiemiddel. In dit specifieke geval wordt dat gedaan aan de hand van de relatie tussen de Europese Unie en Turkije.

Het schrijven van deze scriptie heeft ervoor gezorgd dat ik veel nieuwe kennis en inzichten over dit onderwerp heb opgedaan. Bovendien heeft het mij laten inzien dat de vrijheid die wij als inwoners van de EU ervaren om vrij te kunnen reizen niet voor iedereen zo vanzelfsprekend is.

Ten slotte wil ik Henk van Houtum bedanken voor zijn fijne begeleiding gedurende het schrijven van deze scriptie.

Ik wens u veel plezier bij het lezen van deze scriptie!

Gijs Hoekzema
Juni 2022

Samenvatting

Het wereldwijde systeem van visa zorgt ervoor dat er grote verschillen bestaan tussen de reismogelijkheden van mensen op de wereld. Zo kunnen wij als inwoners van Nederland zonder na te hoeven denken over visa naar het overgrote deel van de wereld reizen. Hoe anders is dit voor mensen uit het Midden-Oosten of Afrika. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar deze ongelijkheid en de oorzaken en gevolgen hiervan.

In dit onderzoek wordt gekeken naar het visumbeleid dat de Europese Unie hanteert voor Turkije. Turkije is namelijk de enige (kandidaat) lidstaat van de EU waarvan de burgers verplicht zijn een visum aan te vragen voordat zij de EU in mogen reizen. Door te kijken naar de geschiedenis van de relatie tussen de EU en te kijken wordt er in dit onderzoek een poging gewaagd om te begrijpen waarom dit zo is. Ook wordt er gekeken naar de consequenties die dit beleid met zich meebrengt. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt: *Hoe komt het dat inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie een visum moeten aanvragen voordat zij de EU in mogen reizen en wat zijn de consequenties hiervan?*

Het onderzoek zal door middel van een kritische literatuurstudie worden uitgevoerd. Ten eerste wordt er gekeken naar het ontstaan van paspoorten en visa. Vervolgens wordt het visumbeleid van de Europese Unie en Turkije beschreven. Daarna wordt er gekeken naar de historische relatie tussen de EU en Turkije. Vervolgens wordt de routekaart richting visa liberalisatie voor Turkije uitvoerig besproken evenals de voortgang van Turkije op deze routekaart. Daarna worden de consequenties die het huidige visumbeleid dat de EU ten aanzien van Turkije hanteert besproken.

Wat uit het onderzoek geconcludeerd kan worden is dat het feit dat inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de EU een visum aan moeten vragen voordat zij de EU in mogen reizen vooral te verklaren is aan de hand van politieke factoren. Gedurende de gehele relatie tussen de EU en Turkije zijn er door de EU politieke vereisten opgelegd aan Turkije waaraan het land moest voldoen. Dit komt goed tot uitdrukking in de routekaart richting visa liberalisatie die uitvoerig wordt besproken in dit onderzoek. Uiteindelijk heeft een gebrek aan absolute toewijding vanuit beide partijen ervoor gezorgd dat het nooit tot een definitieve overeenkomst is gekomen. Momenteel zit de relatie tussen de EU en Turkije op een absoluut dieptepunt en lijkt een liberalisering van het visumbeleid verder weg dan ooit. De consequenties hiervan liggen vooral bij de inwoners van Turkije. Zij zijn de dupe van de machtsspelletjes die door de politiek gespeeld worden met als inzet de visumverplichtingen.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	1
SAMENVATTING	2
1. INLEIDING	4
1.1 AANLEIDING	4
1.2 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	5
1.3 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	5
1.4 DOELSTELLING	6
1.5 VRAAGSTELLING	6
2. METHODEN	7
2.1 ONDERZOEKSSTRATEGIE	7
2.2 ONDERZOEKSOPZET	9
3. HET ONTSTAAN VAN PASPOORTEN EN VISA	10
4. HET HUIDIGE VISUMBELEID VAN DE EUROPESE UNIE EN TURKIJE	12
4.1 LIDSTATEN VAN DE EUROPESE UNIE	12
4.2 POTENTIËLE KANDIDAAT-LIDSTATEN VAN DE EUROPESE UNIE	13
4.3 VISUMBELEID VAN DE EUROPESE UNIE	14
4.4 HET VISUMBELEID VAN TURKIJE	16
5. HISTORISCH OVERZICHT VAN DE RELATIE TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN TURKIJE	17
5.1 ANKARA OVEREENKOMST	17
5.2 AANVRAAG LIDMAATSCHAP EUROPESE UNIE	18
5.3 INVOERING VAN DE DOUANE-UNIE	19
5.4 KANDIDAAT-LIDMAATSCHAP VAN DE EUROPESE UNIE	20
5.5 RELATIE CYPRUS – TURKIJE – EU	23
5.6 EU-TURKIJE DEAL	24
5.7 HUIDIGE SITUATIE	25
6. ROUTEKAART RICHTING VISUM LIBERALISERING	27
6.1 READMISSION AGREEMENT	27
6.2 UITEENZETTING VAN DE ROUTEKAART	28
6.3 VOORTGANG ROUTEKAART RICHTING VISUM LIBERALISERING	34
7. DE CONSEQUENTIES VAN HET VISUMBELEID	36
7.1 ECONOMIE	36
7.2 JONGE GENERATIE EN STUDENTEN	37
7.3 TOERISME	38
7.4 BEPERKEN NON-REGULIERE MIGRATIE	39
7.5 LEGALITEIT VISUMVERPLICHTINGEN	40
8. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	41
8.1 CONCLUSIE	41
8.2 AANBEVELINGEN	42
9. REFLECTIE	43
LITERATUURLIJST	44

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Turkije is de enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie waarvan de inwoners verplicht zijn een visum aan te vragen voordat zij de EU in mogen reizen. Ondanks jarenlange onderhandelingen tussen de EU en Turkije over het opheffen van deze verplichtingen is dit nog altijd niet tot stand gekomen.

De relatie tussen de EU en Turkije is er een met een lange geschiedenis. Zo was Turkije een van de eerste landen die in 1959 lidmaatschap van de voorganger van de EU aanvraagde, de Europese Economische Gemeenschap. Tot op de dag van vandaag is Turkije echter nog steeds geen volwaardig lid van de Europese Unie. Dit terwijl de EU zich sinds 1959 steeds verder heeft uitgebreid. Sinds 1959 zijn er meerdere gebeurtenissen geweest die de relatie tussen de EU en Turkije hebben beïnvloed, zowel positief als negatief. Deze gebeurtenissen worden dan ook verder besproken in hoofdstuk 3 van deze scriptie.

Dit heeft ervoor gezorgd dat de spanningen en irritaties tussen de EU en Turkije in de loop van deze jaren hoog is opgelopen. Ten tijde van de vluchtelingencrisis van 2015 in Europa zien we dat de relatie een nieuw leven in wordt geblazen. Veel non-reguliere migranten bereiken de EU via Turkije.

Om die reden wil de EU een nieuwe samenwerking opstarten met Turkije. In ruil hiervoor wil Turkije dat de visumverplichtingen voor haar burgers worden opgeheven. Dit moest tot stand komen via een routekaart die is opgesteld door de EU. Deze bestaat uit 72 punten waaraan Turkije moet voldoen voordat de visumverplichtingen worden opgeheven.

De routekaart wordt in de scriptie uitgebreid besproken. Deze laat namelijk duidelijk zien dat de EU politieke vereisten stelt aan het wel of niet opleggen van visumverplichtingen voor burgers voor een bepaald land.

Ten tijde waarin het voor ons, als inwoners van de Europese Unie, geheel vanzelfsprekend is dat we vrij kunnen reizen wordt er niet of nauwelijks bij stil gestaan dat dit niet voor iedereen het geval is. Met dit onderzoek wordt deze ongelijkheid aan het licht gebracht en wordt er gekeken naar een van de oorzaken ervan, namelijk hoe visumverplichtingen worden ingezet als een politiek pressiemiddel.

1.2 Maatschappelijke relevantie

Maatschappelijk is dit onderzoek relevant omdat reizen een belangrijk onderdeel is geworden van het leven in een steeds verder globaliserende wereld. Voor inwoners van de EU is vrij reizen de standaard. Het is van belang om erbij stil te staan dat dit niet voor iedereen zo vanzelfsprekend is. Er bestaat grote ongelijkheid op de wereld met betrekking tot de reismogelijkheden van mensen.

Zo kunnen wij als burgers van Nederland naar 188, van de in totaal 227, landen ter wereld reizen zonder dat we een visum aan moeten vragen (Henley & Partners, 2022). Vergelijk dit met landen als Syrië en Afghanistan en dan zien we dat burgers van deze landen respectievelijk naar 29 en 26 landen ter wereld kunnen reizen zonder dat zij een visum aan hoeven te vragen (Henley & Partners, 2022).

Naar mijn mening wordt er te veel gekeken vanuit ons eigen perspectief. Bovendien geven kaarten van de wereld een vertekend beeld aangezien deze impliceren dat alle grenzen gelijk zijn. De grenzen op deze kaarten zijn namelijk allemaal op dezelfde manier weergegeven. Dit impliceert dat iedereen ook dezelfde mogelijkheden zou hebben om deze grenzen te passeren. Visa, paspoorten en andere regulieren hebben er echter voor gezorgd dat het voor de ene persoon veel moeilijker is om een grens te passeren dan voor de ander.

Door het schrijven van deze scriptie hoop ik dat er maatschappelijk meer aandacht en bewustzijn ontstaat over deze ongelijkheid. Meer aandacht voor het onderwerp kan een mogelijke eerste stap zijn richting het verkleinen van de ongelijkheid in reismogelijkheden op de wereld.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

In de bestaande wetenschappelijke literatuur wordt voornamelijk gekeken naar de formele grenzen zoals deze op de wereldkaart afgebeeld zijn. Dit geeft een vertekend beeld van de werkelijkheid. Als we kijken naar de in- en uitreis mogelijkheden die mensen hebben zou de wereldkaart er namelijk heel anders uit zien. Binnen de EU zouden bijvoorbeeld alle grenzen weggelaten kunnen worden. Inwoners van de EU kunnen immers vrij reizen naar ieder ander land in de EU. Hier staat tegenover dat om landen als Syrië en Afghanistan een veel dikkere grens zit. Inwoners van deze landen kunnen maar naar respectievelijk 29 en 26 landen reizen zonder een visum (Henley & Partners, 2022).

Van Houtum & van Uden (2021) hebben dit wel al laten zien door te zeggen dat een visum een 'pre-border' is. Op kaarten is deze niet te zien maar hij zorgt wel voor een extra grens die mensen beperkt in het afreizen naar een bepaald land (van Houtum & van Uden, 2021).

Ook Laube (2019) gaat hierop in door te zeggen dat visumvereisten staten in staat stellen om een onderscheid te maken tussen 'gewenste' mobiliteit van personen en 'ongewenste' mobiliteit van personen. Laube geeft ook aan dat het feit dat visumverplichtingen op deze manier worden ingezet pas echt aandacht heeft gekregen sinds het begin van deze eeuw (Laube, 2019).

Verder wordt er in de bestaande wetenschappelijke literatuur, op enkele uitzonderingen na, weinig aandacht besteed aan het feit dat visa reguleringen worden ingezet als een politiek pressiemiddel. Een van deze uitzonderingen is van Houtum (2010) waarin wordt gesproken over de 'positieve en negatieve' lijst van de EU met betrekking tot visa restricties.

Ook Neumayer (2006) is een van deze uitzonderingen. Hij gaat in op het inzetten van visa restricties door landen vanwege economische en politieke redenen. Tenslotte geven Van Houtum & van Uden (2021) weer welke redenering de Europese Commissie geeft voor het plaatsen van landen op de lijst die een visum nodig hebben om de EU in te reizen. Deze redenering luidt als volgt: *“a considered, case-by-case assessment of a variety of criteria relating inter alia to illegal immigration, public policy, and security, and to the European Union’s external relations with third countries, consideration also being given to the implications of regional coherence and reciprocity”* (EC, 2001: 81/1). Dit laat zien dat de EU beoordeelt of landen op de lijst komen die een visum moeten aanvragen aan de hand van politieke redenen.

Het is van belang dat er meer wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan naar het inzetten van visa reguleringen als een politiek pressiemiddel om zo tot een beter begrip te komen van de ongelijkheid die er bestaat op de wereld met betrekking tot de reismogelijkheden van mensen. Met dit onderzoek wordt gepoogd hier een bijdrage aan te leveren.

1.4 Doelstelling

Het doel van het schrijven deze scriptie is om te begrijpen waarom inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie een visum nodig hebben om de Europese Unie in te mogen reizen en de consequenties die dit met zich mee brengt te laten zien.

1.5 Vraagstelling

De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat luidt als volgt:

“Hoe komt het dat inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie een visum nodig hebben om de Europese Unie in te reizen en wat zijn de consequenties hiervan?”

Om tot een antwoord te komen op deze hoofdvraag worden de volgende deelvragen gebruikt:

1. Wat is een visum precies en hoe zijn deze ontstaan?
2. Hoe ziet het huidige visumbeleid van de Europese Unie eruit en hoe ziet dat van Turkije eruit?
3. Wat is de geschiedenis van de relatie tussen de Europese Unie en Turkije?
4. Wat zijn de consequenties van het visumbeleid dat de EU ten opzichte van Turkije hanteert?

2. Methoden

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke methoden er gebruikt zijn om het onderzoek uit te voeren. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is om een verklaring te geven voor de bestaande ongelijkheid in het visumbeleid voor Turkije ten opzichte van andere (kandidaat) lidstaten van de EU. Het onderzoek is daarmee beschrijvend en verklarend van aard. Ten eerste geeft het een beschrijving van het visumbeleid van de EU en van de historie van de politieke verhoudingen tussen de EU en Turkije. Vervolgens geeft het aan de hand van deze politieke verhoudingen een verklaring voor het verschil in visumbeleid tussen Turkije en de overige (kandidaat) lidstaten van de EU.

2.1 Onderzoeksstrategie

Verschuren en Doorwaard (2010) bespreken de verschillende soorten onderzoeksstrategieën. Dit zijn er vijf, namelijk de survey, het experiment, de casestudie, de gefundeerde theoriebenadering en het bureauonderzoek. Hieronder worden deze vijf kort besproken om zo te zien welke benadering het beste bij dit onderzoek past.

Een survey is een handig middel wanneer je er niet zeker van bent dat de bestaande literatuur een goed overzicht geeft van de werkelijke situatie. De survey is gebaseerd op een grote onderzoekseenheid. Hiermee is de uitkomst van het onderzoek goed te generaliseren. Het mist daarentegen wel wat diepgang.

Het experiment is een manier van onderzoeken door middel van een zelf uitgevoerde test. Met de resultaten die hier uitkomen kan een nieuwe theorie worden gevormd of een al bestaande theorie worden aangepast.

De casestudie is een manier van onderzoeken waarin gefocust wordt op een klein aantal onderzoekseenheden. Deze worden op locatie geobserveerd en er worden interviews gehouden. Via deze manier van onderzoeken krijg je veel diepgang en gedetailleerde uitkomsten.

In een gefundeerde theoriebenadering is de onderzoeker geïnteresseerd in het ontwikkelen van een theorie. Het lijkt op de casestudie in de zin dat er veel waarnemingen worden gedaan.

Het bureauonderzoek is een onderzoek waarbij bestaande literatuur wordt gezocht en met elkaar vergeleken.

Aangezien het doel van dit onderzoek is om te begrijpen hoe het komt dat inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de EU een visum nodig hebben om de EU in te reizen is er voor het schrijven van deze scriptie is gekozen voor een inductieve onderzoeksstrategie.

Dit houdt in dat er verschillende observaties worden gedaan waarin de onderzoeker op zoek gaat naar patronen en regelmatigheden (Vennix, 2019. P. 30). Voor dit onderzoek specifiek houdt dat in dat er veel verschillende bronnen over het visumbeleid van de EU ten opzichte van Turkije zijn gelezen en geanalyseerd. Aan de hand van de gegevens uit deze bronnen is er vervolgens een conclusie opgesteld die de oorzaken en gevolgen van het visumbeleid van de EU ten opzichte van Turkije helpt begrijpen en verklaren.

Om tot deze aanname te komen wordt er gebruik gemaakt van triangulatie. Dit betekent dat er gebruik wordt gemaakt van meerdere en verschillende databronnen (Vennix, 2019. P. 209). De informatie uit deze verschillende bronnen wordt vervolgens samengevoegd. Wanneer de informatie uit de verschillende bronnen leidt tot dezelfde bevindingen, zorgt dit voor meer betrouwbaarheid in de resultaten en conclusie van het onderzoek (Vennix, 2019. P. 209).

Dit houdt in dat uit de bovengenoemde lijst van onderzoeksstrategieën, een bureauonderzoek de beste strategie is voor deze scriptie. Er is een uitgebreide en kritische literatuurstudie gedaan om tot een antwoord op de deelvragen en hoofdvraag te komen. Het onderzoeksmateriaal dat gebruikt is hiervoor bestaat uit zowel secundaire literatuur zoals nieuwsartikelen over het onderwerp als primaire literatuur zoals beleidsdocumenten en rapporten van bijvoorbeeld de Europese Commissie.

De secundaire literatuur is vooral van belang voor het onderzoek omdat het nuttige achtergrondinformatie verschaft bij het onderwerp. De primaire literatuur is vooral gebruikt om voor betrouwbaarheid in het onderzoek te zorgen.

Verder zijn er veel wetenschappelijke publicaties gebruikt. Deze hebben voornamelijk betrekking op de relatie tussen de EU en Turkije, de belangen van beide partijen bij een liberalisering van het visumbeleid, en de consequenties van het beleid. Voor het zoeken naar bronnen voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van zoeksystemen zoals Google scholar en de (online) Universiteitsbibliotheek van de Radboud Universiteit. Verder is er gebruikgemaakt van een vooraf opgestelde bronnenlijst over het onderwerp en van verwijzingen naar andere bronnen in wetenschappelijke publicaties.

Andere methoden van onderzoek zoals een kwantitatief onderzoek met een survey of kwalitatief onderzoek met interviews zijn voor dit onderzoek niet gekozen. Dit is voornamelijk omdat een survey niet past bij het type onderzoek dat uitgevoerd wordt. Wat de interviews betreft bestaat niet de verwachting dat dit inzichten zal opleveren die niet al uit de bestaande literatuur te halen zijn.

2.2 Onderzoeksopzet

Om tot een antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek te komen zal er antwoord worden gegeven op de opgestelde deelvragen. Voor dit onderzoek zijn er vier deelvragen opgesteld.

Ten eerste wordt er gekeken naar wat paspoorten en visa precies zijn en hoe deze zijn ontstaan. Dit geeft belangrijke achtergrondinformatie voordat er over het visumbeleid van de EU en Turkije wordt gesproken.

Ten tweede wordt er weergegeven hoe het visumbeleid van de Europese Unie en Turkije er op dit moment uitzien. Hier wordt met name ingegaan op het beleid ten opzichte van de (kandidaat) lidstaten van de EU.

Ten derde wordt er een overzicht gegeven van de relatie tussen de EU en Turkije en hoe deze zich in de loop van de tijd heeft ontwikkeld. Hierbij is er speciale aandacht voor het visumbeleid dat in de loop van de geschiedenis tussen de EU en Turkije altijd een rol heeft gespeeld.

Ten vierde wordt uitgebreid de routekaart besproken die door de EU is opgesteld in aanloop naar visum liberalisatie voor Turkije. Dit wordt gedaan omdat dit goed weergeeft hoe visumbeleid wordt ingezet als een politiek pressiemiddel. Vervolgens wordt de voortgang van deze routekaart besproken en wordt er laten zien hoe het er momenteel voor staat.

Het laatste hoofdstuk laat de consequenties van het huidige visumbeleid dat de EU ten opzichte van Turkije hanteert zien voor zowel Turkije als de EU.

De scriptie wordt afgesloten met een conclusie waarin nogmaals de belangrijkste bevindingen worden weergegeven en er een antwoord wordt geformuleerd op de hoofdvraag van het onderzoek.

3. Het ontstaan van paspoorten en visa

Voordat er gekeken kan worden naar de ongelijkheid tussen landen op het gebied van visumbeleid is het van belang om eerst een beeld te schetsen van wat een visum precies is en hoe deze zijn ontstaan. Dit zorgt voor de nodige achtergrondinformatie bij het onderzoek. Ook zal dit laten zien dat de originele insteek van paspoorten en visa niet meer overeenkomt met de manier waarop ze vandaag de dag worden ingezet. Daarnaast wordt er op die manier een antwoord gegeven op de eerste deelvraag van dit onderzoek, namelijk: *wat is een visum precies en hoe zijn deze ontstaan?*

Een paspoort wordt beschreven als een reisdocument dat wordt uitgegeven door de overheid van een land aan haar inwoners. Dit document bevestigt de identiteit en nationaliteit van de persoon ten behoeve van internationaal reizen (All About Passports | Passport Index 2022, 2022).

Een visum wordt gedefinieerd als een officieel document dat de eigenaar ervan het recht geeft naar een vreemd land af te reizen en deze binnen te treden. De regels over het wel of niet nodig hebben van een visum verschillen per land (All About Visas | Passport Index 2022, 2022). Ieder land heeft een visumbeleid opgesteld. Deze geeft weer van welke landen de inwoners een visum aan moeten vragen voordat zij naar het land af kunnen reizen en binnen kunnen treden (All About Visas | Passport Index 2022, 2022).

Voor het afvaardigen van een visum wordt er gekeken naar drie aspecten. Ten eerste wordt er gekeken naar de burgerschap van de aanvrager, ten tweede wordt er gekeken naar de geplande verblijfsduur, en ten derde wordt er gekeken met welk doel de aanvrager naar het andere land wil gaan (Van Houtum & Van Uden, 2021). Om die reden bestaan er verschillende soorten visa. Zo heb je bijvoorbeeld een werkvisum, een studentenvisum, en een vluchtelingenvisum.

John Torpey (2000) zegt dat het ontstaan van paspoorten hand in hand is gegaan met de ontwikkeling van de moderne natiestaat sinds de Franse Revolutie eind achttiende eeuw. Paspoorten en visa werden in deze periode belangrijk voor het afbakenen van de landsgrenzen en het controleren van de reisbewegingen van mensen.

In het begin van de twintigste eeuw was het voornaamste doel van wereldleiders een totale afschaffing van paspoorten (Dumitru, 2016). De eerste wereldoorlog zorgde er echter voor dat er in plaats van een afschaffing van paspoorten juist meer restricties kwamen wat betreft de vrije verplaatsing van mensen (Dumitru, 2016).

Om deze redenen werden er op de Internationale Paspoortconferentie van 1920 algemene regels opgesteld met betrekking tot het gebruik van paspoorten en visa. De originele insteek was dat de invoering hiervan tijdelijk zou zijn en dat na verloop van tijd alle regels weer van tafel zouden gaan (van Houtum & van Uden, 2021).

Na de tweede wereldoorlog ontstond de discussie of regels voor paspoorten en visa zouden moeten worden geschrapt (Dumitru, 2016). Tijdens een wereldconferentie van de VN over paspoorten en grensformaliteiten kwamen wereldleiders tot de conclusie dat dit alleen mogelijk was wanneer de situatie in de wereld weer hetzelfde was als voor 1914 (Dumitru, 2016).

Ook in 1963 kwam de afschaffing van paspoorten en visa aan de orde tijdens een conferentie van de VN over internationaal reizen en toerisme. Ook nu werd benadrukt dat de

wens bestond dat de afschaffing zou plaatsvinden, maar werd het nog steeds niet als het juiste moment gezien (Dumitru, 2016).

Tegenwoordig wordt er door wereldleiders helemaal niet meer gesproken over het afschaffen van paspoorten en visa en worden deze door hen ook niet meer gezien als obstakels voor mensen met betrekking tot de vrijheid om zich te verplaatsen (Dumitru, 2016).

Momenteel zien we dat ieder land een lijst met landen heeft opgesteld waarvan de inwoners een visum aan moeten vragen alvorens zij het land in mogen reizen (Van Houtum & Van Uden, 2021). Van Houtum & van Uden (2021) geven verder aan dat de redenen waarom landen op de lijst voor visumverplichtingen worden gezet vaak erg onduidelijk zijn. Volgens hen wordt deze uitleg met opzet onduidelijk gehouden. Op die manier kunnen landen de visumverplichtingen namelijk inzetten als een geopolitiek machtsmiddel.

4. Het huidige visumbeleid van de Europese Unie en Turkije

In dit hoofdstuk wordt het visumbeleid besproken zoals deze op dit moment van toepassing is binnen de Europese Unie. Ook wordt er gekeken naar de speciale situatie van de visumrestricties voor Turkse burgers. Verder wordt er kort ingegaan op hoe het visumbeleid van Turkije eruit ziet. Op deze manier kan het verschil in visumbeleid duidelijk geïllustreerd worden. Bovendien wordt er zo een antwoord gegeven op de tweede deelvraag, namelijk: *Hoe ziet het huidige visumbeleid van de Europese Unie eruit en hoe ziet dat van Turkije eruit?*

4.1 Lidstaten van de Europese Unie

Op het moment van schrijven bestaat de Europese Unie uit 27 lidstaten. Deze lidstaten werken samen op veel terreinen en zij hebben een deel van hun eigen bevoegdheden overgedragen aan bepaalde organisaties die zijn opgericht voor deze unie (Europese Unie (EU), z.d.). Dit zijn bijvoorbeeld het Europees Parlement, de Europese Commissie en het Europees hof van Justitie (Europese Unie (EU), z.d.).

De eerste variant van de Europese Unie, de Europese Economische Gemeenschap (EEG), werd in 1957 opgericht en bestond destijds uit zes landen: België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland. De voornaamste aspecten waar op dat moment op samengewerkt werd waren de handel en economie (Europese Unie (EU), z.d.).

Sinds de oprichting van de EEG heeft de gemeenschap zich steeds verder uitgebreid. In 1996 waren ook Denemarken, Finland, Griekenland, Ierland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zweden lid geworden (Europese Unie (EU), z.d.).

Op 1 mei 2004 traden er nog eens tien nieuwe lidstaten toe: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Hongarije, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, Malta en Cyprus (Europese Unie (EU), z.d.).

Op 1 januari 2007 traden ook Bulgarije en Roemenië toe tot de EU. De meest recente toetreding dateert van 1 juli 2013. Op die datum trad Kroatië toe tot de EU (Europese Unie (EU), z.d.).

Sinds 1 januari 2020 is het Verenigd Koninkrijk uit de EU gestapt (Europese Unie (EU), z.d.).

4.2 Potentiële kandidaat-lidstaten van de Europese Unie

Naast de vaste lidstaten bestaan er ook kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten van de Europese Unie. Op dit moment zijn Turkije, Noord-Macedonië, Montenegro, Albanië en Servië kandidaat-lidstaten. Deze landen zijn momenteel in onderhandeling met de EU over het lidmaatschap (Europese Commissie, 2020).

Bosnië en Herzegovina en Kosovo zijn aangemerkt als potentiële kandidaat-lidstaten. Dit houdt in dat aan hen is aangegeven dat ze lid kunnen worden zodra ze voldoen aan de criteria van de EU die hieronder worden genoemd (Europese Commissie, 2020).

Ieder Europees land kan in principe lidmaatschap van de Europese Unie aanvragen wanneer het de democratische waarden van de EU onderschrijft en promoot (Europese Commissie, 2012). Verder zijn er drie kerncriteria waaraan een land moet voldoen wanneer het lid wil worden van de EU. Deze criteria worden de 'Kopenhagen criteria' genoemd en zijn de volgende (Europese Commissie, 2012):

1. Het land moet stabiele instituties hebben die democratie, de rechtsstaat, mensenrechten, en de bescherming van minderheden garanderen.
2. Het land moet een goed functionerende markteconomie hebben die de capaciteiten heeft om te kunnen concurreren op markt van de EU.
3. Het land moet het vermogen hebben om de verplichtingen van het lidmaatschap effectief uit te voeren. Hierbij hoort de naleving van de doelstellingen van de politieke, economische en monetaire unie.

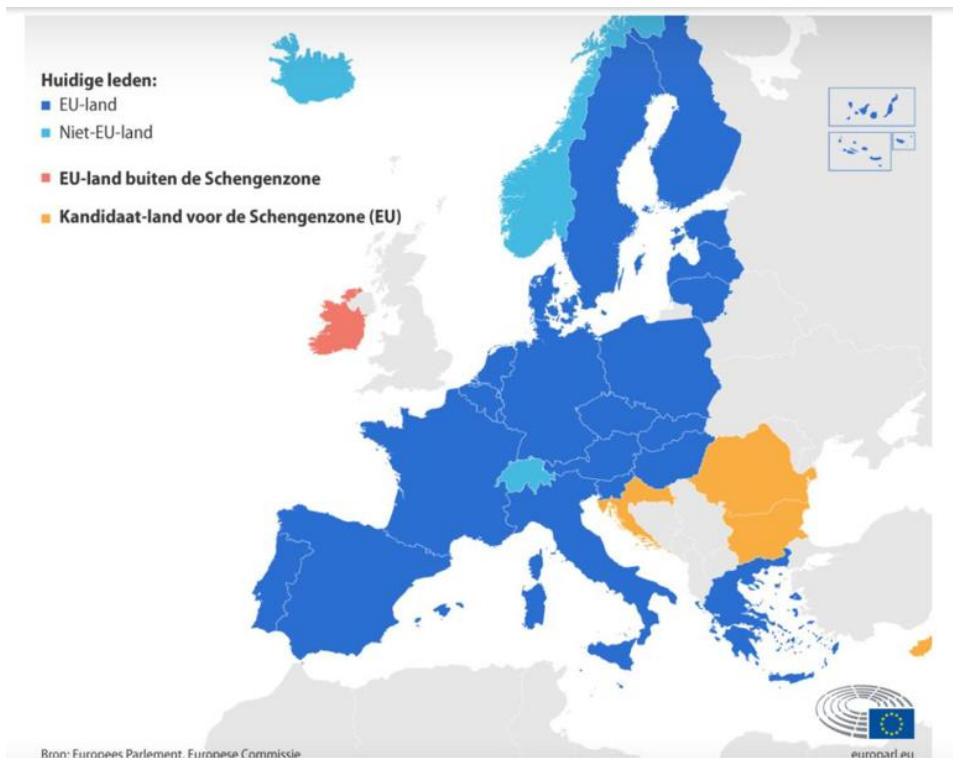
Verder worden er vaak nog aanvullende vereisten opgelegd aan landen die lid willen worden van de EU. Deze vereisten zijn per land verschillend gebaseerd op de situatie van het desbetreffende land (Europese Commissie, 2012).

4.3 Visumbeleid van de Europese Unie

Voor inwoners van de Europese Unie geldt dat zij het recht hebben op vrij verkeer. Dit houdt in dat ze naar een ander land binnen de Europese Unie kunnen reizen, er gaan werken of wonen. Bovendien geldt dat tussen landen die tot de Schengenzone behoren geen grenscontroles worden uitgevoerd (European Union, z.d.a).

De Schengenzone bestaat momenteel uit alle landen die lid zijn van de EU met uitzondering van Bulgarije, Kroatië, Cyprus, Ierland en Roemenië. Bovendien behoren ook de niet EU-landen IJsland, Noorwegen, Zwitserland en Liechtenstein tot de Schengenzone (European Union, z.d.b).

De afbeelding hieronder geeft een duidelijk overzicht van welke landen er nu precies tot de Schengenzone behoren en dus genieten van vrij verkeer zonder grenscontroles.

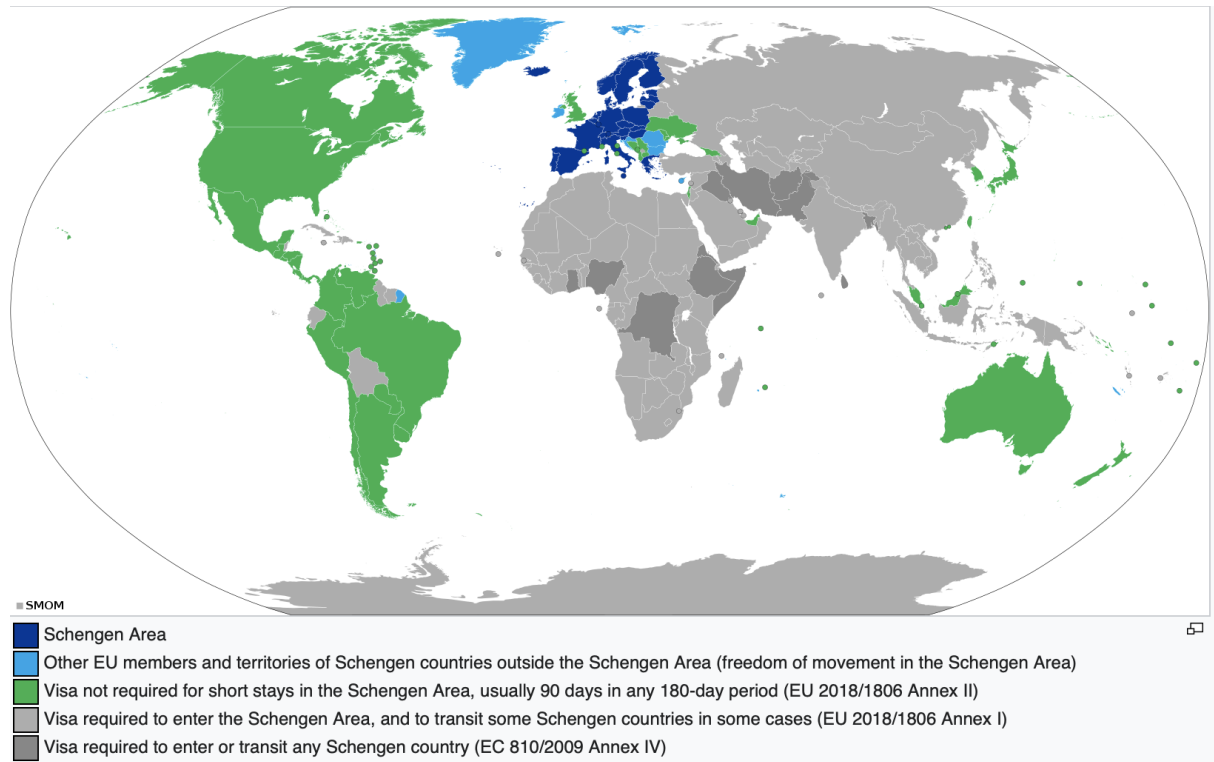

Tot

Figuur 1: overzicht Schengenlanden (Europees parlement, 2021)

Tot 2001 werd er binnen de Europese Unie gebruik gemaakt van drie verschillende visumlijsten: een zwarte, witte en grijze lijst (Gortazar, 2001). Op de zwarte lijst stonden landen waarvan de burgers verplicht waren een visum aan te vragen voordat zij de Europese Unie in konden reizen. Op de witte lijst stonden de landen waarvan de burgers zonder visum de Europese Unie in konden reizen. Op de grijze lijst stonden landen waarvan het per lidstaat van de Europese Unie verschilde of burgers uit een bepaald land wel of geen visum aan moesten vragen (Gortazar, 2001). De Schengenzone kan alleen op een efficiënte manier werken wanneer voor alle landen hetzelfde visumbeleid geldt. Om deze reden heeft de Europese Unie één visumbeleid opgesteld dat geldt voor de gehele Schengenzone. Om deze reden is in 2001 de grijze lijst afgeschaft en zijn alle EU-lidstaten gezamenlijk een witte en zwarte lijst overeengekomen. Tegenwoordig zijn deze veranderd in een positieve en negatieve lijst (van Houtum & Bueno Lacy, 2020).

Ook voor de niet EU-landen Servië, Montenegro, Noord-Macedonië, Albanië, Bosnië-Herzegovina, Moldavië, Georgië en Oekraïne geldt dat zij zonder visum naar de EU kunnen reizen. Hier zitten echter wel enkele beperkingen aan vast. Zo mogen inwoners van deze landen per half jaar maximaal 90 dagen in de EU verblijven. Werken in de EU is voor hen niet toegestaan (Europa Nu, z.d.). De kaart hieronder geeft nog eens duidelijk weer welke landen wel en welke landen geen visum aan hoeven te vragen alvorens zij het Schengengebied in willen reizen.

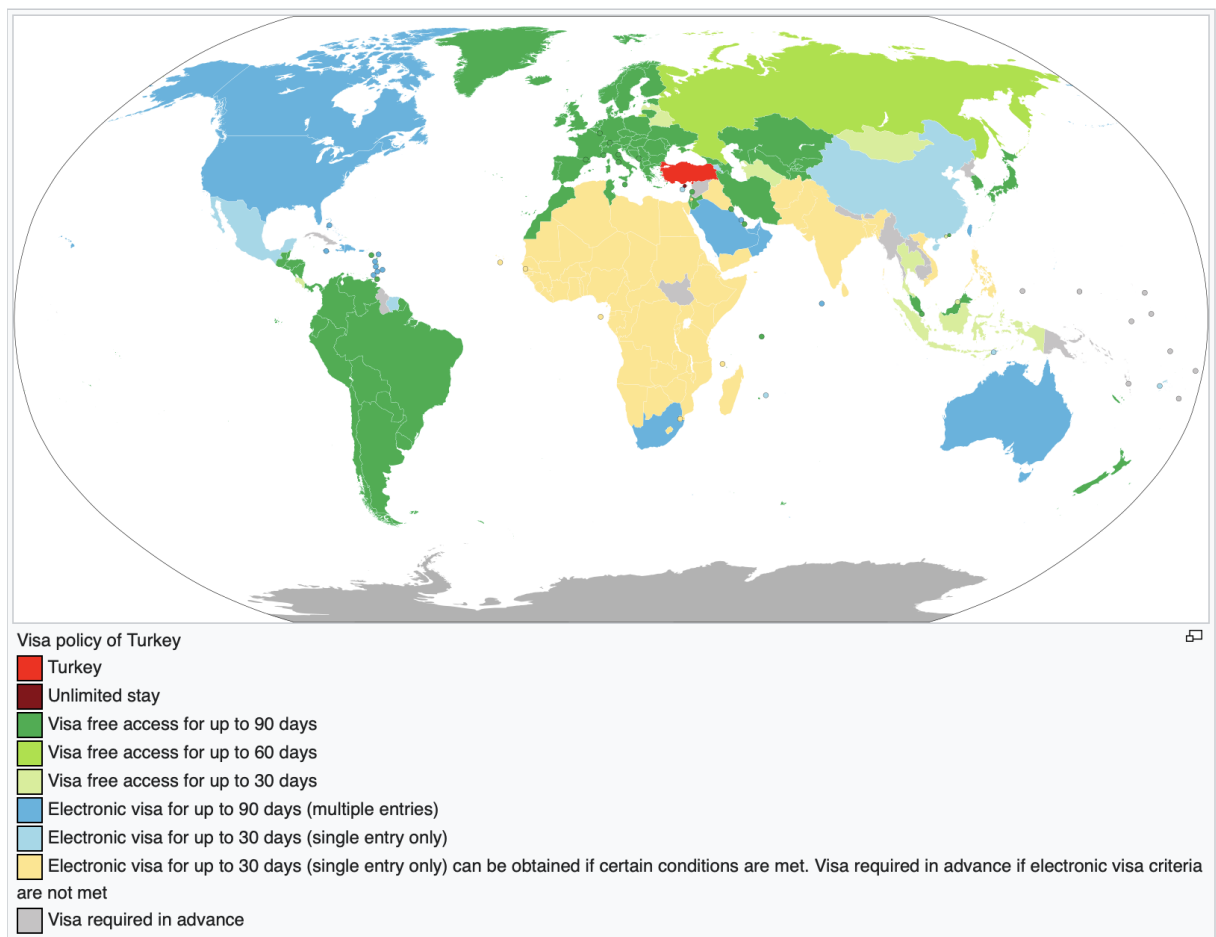
Figuur 2: overzicht visumverplichtingen Schengengebied (Visa exemptions, 2022)

Wat opvalt na het bestuderen van het visumbeleid binnen de Europese Unie en de Schengenzone, is dat alle (kandidaat) lidstaten van de Europese Unie zonder visumverplichting de Europese Unie in kunnen reizen met één uitzondering. Die uitzondering is Turkije. Er wordt nu eerst gekeken naar het visumbeleid van Turkije alvorens er wordt ingegaan op de oorzaken en gevolgen van dit visumbeleid.

4.4 Het visumbeleid van Turkije

Volgens Kirisci (2005) kan het visumbeleid van Turkije zowel flexibel als complex worden genoemd. Het beleid is min of meer verdeeld in drie categorieën. De eerste categorie bestaat uit landen waarvan de inwoners Turkije binnen kunnen gaan voor een vooraf vastgestelde periode zonder een visum. Voor de tweede categorie geldt dat de inwoners van deze landen een visum moeten aanvragen voordat ze Turkije binnen kunnen komen. De derde categorie bestaat uit landen waarvan de inwoners een visum moeten aanvragen wanneer ze aan de Turkse grens arriveren en in ruil daarvoor een geldbedrag moeten betalen (Kirisci, 2005). Dit bedrag varieert van land tot land. Het beleid dat gevoerd wordt voor de landen uit de derde categorie staat bekend als het ‘sticker visum’. Dit is een beleid dat met name door de EU sterk wordt afgekeurd. Landen waar dit voor geldt zijn onder andere Cambodja, Nepal, Noord-Korea, en Cuba (Kirisci, 2005).

De kaart in figuur 3 geeft een overzicht van het visumbeleid dat Turkije hanteert.

Figuur 3: Visumbeleid van Turkije (Visa policy of Turkey, 2022)

Wat opvalt na het bestuderen van zowel het visumbeleid van de Europese Unie ten opzichte van Turkse burgers en het Turkse visumbeleid is dat Turkse burgers wél verplicht zijn een visum aan te vragen om de Europese Unie in te mogen reizen terwijl het voor inwoners van de Europese niet verplicht is om een visum aan te vragen om Turkije in te mogen reizen.

Hoe deze ongelijkheid tot stand is gekomen en wat de gevolgen hiervan zijn wordt in het vervolg van dit onderzoek besproken.

5 Historisch overzicht van de relatie tussen de Europese Unie en Turkije

In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van de relatie op politiek vlak tussen de Europese Unie en Turkije besproken. Dit is een relatie die al bestaat sinds de eerste samenwerkingsverbanden op politiek gebied tussen Europese landen. Visumrestricties voor Turkse burgers ten opzichte van de Europese Unie zijn een terugkerend onderwerp van gesprek binnen deze relatie. In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de derde deelvraag van dit onderzoek, namelijk: *wat is de geschiedenis van de relatie tussen de EU en Turkije?*

5.1 Ankara overeenkomst

De relatie tussen de Europese Unie en Turkije gaat terug naar 1959. In dat jaar vraagt Turkije lidmaatschap aan van de voorganger van de EU, de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Als een gevolg hiervan werd de Ankara overeenkomst gesloten tussen de EU en Turkije in 1963. Dit zorgde voor een eerste contractuele relatie tussen beide (Alpan, 2021). De Ankara overeenkomst stond in het teken van drie elementen: een douane-unie, vrije uitwisseling van arbeiders en financiële hulp via financiële protocollen (Yilmaz, 2008).

De oprichting van een douane-unie tussen beide partijen werd het eerste doel van de Ankara overeenkomst (Alpan, 2021). De douane-unie moest tot stand komen in drie stappen: een voorbereidingsperiode (1963-1968), een transitieperiode (1973-1995), en een afrondingsfase in 1995 (Yilmaz, 2008). De eerste stap, de voorbereidingsperiode, verliep zonder problemen en er werd besloten dat Turkije door kon gaan naar de volgende stap, de transitieperiode (Yilmaz, 2008).

Deze periode verliep een stuk moeizamer dan de eerste periode en de relatie tussen de EU en Turkije verslechterde als een gevolg van ongunstige omstandigheden, conflicten over verplichtingen en misverstanden. Beide partijen waren er niet klaar voor om de afspraken uit de Ankara overeenkomst na te komen (Yilmaz, 2008).

Niet alleen op economisch gebied ontstonden er conflicten tussen Turkije en de EU. Ook een ander element van de Ankara overeenkomst zorgde voor problemen. De Duitse regering maakte bezwaar tegen de werving van arbeiders uit niet EU-landen (waaronder Turkije) en riep andere lidstaten op hier ook bezwaar tegen te maken (Yilmaz, 2008).

Ook op het derde element van de Ankara overeenkomst ontstonden er problemen tussen de EU en Turkije (Yilmaz, 2008). Dit hield in dat Turkije financiële hulp zou krijgen om haar economie te beschermen tegen de negatieve impact die de Europese integratie daarop zou hebben. Een totaal van 705 miljoen Amerikaanse dollars werd beloofd aan Turkije (Yilmaz, 2008). Toch is 600 miljoen dollar hiervan nog steeds niet gegeven aan Turkije, ondanks een overeenkomst hiervan in 1981 (Yilmaz, 2008). Hier zijn twee redenen voor te geven. Ten eerste, een militaire coup die plaatsvond in Turkije in 1980 en ten tweede, Griekenland dat haar veto gebruikte om de financiële steun tegen te houden (Yilmaz, 2008). Dit deden zij vanwege een politiek conflict tussen Griekenland en Turkije over het grondgebied van Noord-Cyprus (Yilmaz, 2008). Dit conflict wordt in hoofdstuk 5.5 verder toegelicht.

Terugkijkende op de Ankara overeenkomst, concludeert Yilmaz (2008) dat Turkije nooit ver genoeg gegaan is in het ondernemen van serieuze stappen om de uitwerking van de Ankara overeenkomst tot een goed einde te brengen. Vooral op economisch gebied heeft Turkije niet de juiste veranderingen doorgevoerd om het gat tussen hen en de Europese Unie kleiner te maken.

5.2 Aanvraag lidmaatschap Europese Unie

Op 24 januari 1980 besluit Turkije om haar economische beleid radicaal te veranderen. Het economische model van het land wordt meer open en op de markt gericht (Sertoglu & Ozturk, 2003). Dit zorgde ervoor dat de relatie tussen de EU en Turkije weer wat genormaliseerd werd nadat deze was verslechterd als gevolg van een militaire coup in Turkije in 1980 (Sertoglu & Ozturk, 2003). Hierdoor werd Turkije door multinationals gezien als een van de meest veelbelovende economieën met enorm potentieel in de jaren 80 (Yilmaz, 2008). Vanwege deze positieve veranderingen en de voordelen die lidmaatschap van de EU met zich mee zouden brengen besloot Turkije in 1987 volledig lidmaatschap van de EU aan te vragen (Sertoglu & Ozturk, 2003).

Het duurde meer dan tweeënhalf jaar voordat de Europese Commissie tot een besluit kwam over het wel of niet laten toetreden van Turkije tot de EU. De commissie kwam moeilijk tot een besluit aangezien er weinig echte voorstanders maar ook weinig echte tegenstanders waren (Yilmaz, 2008). De Commissie besloot op dat moment om nog geen positief maar ook geen negatief advies te geven over de toetreding van Turkije tot de EU. Het wilde eerst dat de economische relatie tussen Turkije en de EU verder werd aangehaald (Sertoglu & Ozturk, 2003).

Verder werden er wel positieve aspecten benoemd met betrekking tot de aanvraag van Turkije. Door de Commissie werden onder andere de groei van de Turkse economie, een groot aandeel jongeren in de samenleving en het grote potentieel van de Turkse toeristische sector genoemd (Sertoglu & Ozturk, 2003).

Daarnaast ging de Commissie ook in op politieke en democratische problemen in Turkije. Ook andere redenen werden aangehaald zoals democratische instabiliteit, tekortkomingen op het gebied van mensenrechten, en de situatie met betrekking tot minderheden (Yilmaz, 2008).

Turkije was geschokt door het besluit en als gevolg ontstonden er protesten, verwijten en beschuldigingen in het land. De EU was hierop voorbereid en wilde als reactie proberen alsnog een douane-unie te creëren op basis van de al bestaande overeenkomsten met Turkije (Yilmaz, 2008).

5.3 Invoering van de douane-unie

Zoals beschreven in hoofdstuk 5.2 wilde de EU eerst de economische relatie met Turkije verder aanhalen voordat er werd besloten over de toetreding van Turkije tot de EU. Om die reden werd er ingezet op een douane-unie tussen de EU en Turkije (Sertoglu & Ozturk, 2003).

Een douane-unie houdt in dat de landen die de overeenkomst sluiten een tariefvrije toegang tot elkaars markt afspreken en gezamenlijk externe tarieven toepassen op import uit andere landen (Togan, 2011). In het geval van de douane-unie tussen de EU en Turkije werd besloten dat deze beperkt bleef tot industriële goederen (Togan, 2011).

Een overeenkomst tussen de EU en Turkije werd getekend op 6 maart 1995. Op 1 januari 1996 trad de douane-unie in werking. Gezien het feit dat de Europese Unie al in de eerste twee fasen na de Ankara overeenkomst de tarieven op Turkse import had opgeheven was het nu de beurt aan Turkije om hun beleid op het gebied van handel aan te passen (Yilmaz, 2011).

Een aantal van deze hervormingen bestonden uit het invoeren van gemeenschappelijke externe tarieven van de EU aan derde landen en het Turks beleid rondom competitie moest gelijkgesteld worden aan dat van de EU (Yilmaz, 2011).

Vooraf bestond er in Turkije verdeeldheid over de effecten van een douane-unie met de Europese Unie. Zo was er bijvoorbeeld sterke kritiek van de vakbonden waar de verwachting bestond dat vanwege de toegenomen competitie door import vanuit de EU dit ten koste zou gaan van de werkgelegenheid in Turkije (Yilmaz, 2011).

Over het algemeen zijn de effecten van de douane-unie, ondanks de vooraf bestaande twijfels, toch positief te noemen. Sertoglu & Ozturk (2003) beschrijven de economische voordelen die de douane-unie met zich mee heeft gebracht voor Turkije:

- Turkse producenten hebben nu toegang tot landen die tot de rijkste ter wereld behoren.
- Toegang tot een van de meest consistente markten ter wereld.
- De concurrentie neemt toe waardoor de efficiëntie van Turkse bedrijven ook zal toenemen. Bovendien zorgt de extra concurrentie ervoor dat inwoners van Turkije toegang hebben tot producten van hoge kwaliteit.

Maar niet alleen in economisch opzicht bracht de douane-unie voordelen met zich mee. Ook op politiek vlak vallen er voordelen te beschrijven (Sertoglu & Ozturk, 2003):

- Westerse waarden krijgen een steviger fundament in Turkije wat kan leiden tot het verbeteren van de democratie van Turkije.
- Het is een goede stap in de richting van Turkije 's voornaamste doel: volwaardig lid worden van de EU.

5.4 Kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie

In december 1999 werd op de top van Helsinki aangekondigd dat Turkije officieel zou worden gezien als een kandidaat-lidstaat van de EU, mits Turkije zou voldoen aan de criteria van Kopenhagen (Yilmaz, 2008). Dit zijn criteria waaraan een land moet voldoen voordat het kan toetreden tot de Europese Unie (Hillion, 2014).

Na het jaar 2000 zien we dat er in Turkije grote veranderingen worden doorgevoerd. Als een gevolg van de invoering van de douane-unie zag Turkije haar export richting de EU verdrievoudigen binnen vijf jaar. Dit heeft gezorgd voor een enorme boost in de Turkse economie (Szigetvari, 2014).

In 2002 komt de AK partij aan de macht in Turkije (Szigetvari, 2014). Zij vormden een sterke eenpartij regering na jaren van zwakke coalities in Turkije. Tegen de verwachtingen in ging de AK partij verder met hervormingen volgens de vereisten van de EU. Zo zorgden zij ervoor dat de invloed van het leger op de politiek afnam en waren zij voor een meer open economie met sterkere Europese banden (Szigetvari, 2014).

In 2004 wordt in Turkije besloten de doodstraf af te schaffen waarmee het weer een stap zet in de richting van de EU-normen (Hollander, 2007). In hetzelfde jaar brengt de Europese Commissie een positief rapport uit over de voortgang van de politieke hervormingen in Turkije. In december van dat jaar wordt aangekondigd dat de onderhandelingen tussen Turkije en de EU over lidmaatschap zullen beginnen op 3 oktober 2005 (Hollander, 2007).

In deze periode leek het dus de goede kant op te gaan tussen de EU en Turkije. Wanneer we kijken naar de huidige situatie zien we echter dat Turkije nog steeds geen volwaardig lid van de EU is. Hiervoor vallen een aantal redenen te beschrijven. Hoewel er verschillende politieke hervormingen zijn doorgevoerd in Turkije blijven er twijfels bestaan over de implementatie en het functioneren van de doorgevoerde wetten in Turkije (Hollander, 2007). Verder heeft het weigeren van het erkennen van de Armeense genocide gedurende de Eerste Wereldoorlog en het schenden van de rechten van Koerdische minderheden ook gezorgd voor bezwaren tegen Turks lidmaatschap van de EU (Hollander, 2007).

Ook tussen lidstaten van de EU ontstond er een discussie of Turkije wel of niet lid moest worden van de EU. Zo waren Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk tegen de toetreding van Turkije (Yilmaz, 2019). Zij stelden voor dat Turkije een 'bevoorrecht partnerschap' zou krijgen in plaats van een volledig lidmaatschap. De discussie tussen de lidstaten ging er vooral over of de EU Turkije wel kon 'absorberen' gezien haar omvang, populatie en cultuur (Yilmaz, 2019).

Om deze reden zijn er door de EU steeds verdergaande vereisten opgelegd aan Turkije waaraan het moet voldoen om toe te kunnen treden tot de EU. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat Turkije het gevoel heeft dat er met twee maten wordt gemeten (Yilmaz, 2019). Andere landen die tegelijkertijd met Turkije, of zelfs later, lidmaatschap van de EU hebben aangevraagd worden niet dit soort extra vereisten opgelegd. Dit heeft ervoor gezorgd dat de steun van de bevolking van Turkije voor toetreding tot de EU is afgenomen (Yilmaz, 2019).

Binnen de regering van Turkije heeft dit gezorgd voor meer argwaan richting de EU. De EU werd nu beschouwd als een onbetrouwbare partner door zowel de regering als de bevolking van Turkije (Yilmaz, 2019). De regering bleef wel doorgaan met het doorvoeren van hervormingen

binnen Turkije richting de EU-standaarden. Dit werd volgens hen echter gedaan, niet om toe te kunnen treden tot de EU, maar om Turkse burgers van deze hervormingen te laten profiteren. De uitleg van de AKP klinkt als volgt: “ons doel is om Turkije richting de EU-standaarden te brengen en onze democratie naar een gevorderd niveau” (Yilmaz, 2019).

Ondanks deze tegenslagen waren er ook positieve ontwikkelingen te ontdekken op de weg van Turkije richting lidmaatschap van de EU. In 2013 werd namelijk een blokkade door Frankrijk op een van de hoofdstukken uit de onderhandelingen opgeheven (Yilmaz, 2019). Als een gevolg van de zogeheten ‘vluchtelingencrisis’ van 2015 werd de EU-Turkije deal gesloten en werd er een liberalisering van de visumverplichtingen beloofd aan de inwoners van Turkije (Yilmaz, 2019).

Deze positieve ontwikkelingen waren echter van korte duur. De laatste jaren is de relatie er niet beter op geworden. Vanuit beide kampen wordt er vijandelijk over de ander gesproken (Yilmaz, 2019).

Zo zei Minister-President Erdogan in 2016: “dreigen met het beëindigen van de onderhandelingen over volledig lidmaatschap is hypocriet en politiek immoreel” (Yilmaz, 2019). Nadat de EU in 2016 besloot de onderhandelingen over toetreding van Turkije tot de EU stil te zetten ging Erdogan nog verder in zijn uitspraken. Hij dreigde de Turkse grenzen open te zetten en zo de EU-Turkije deal te verbreken (Yilmaz, 2019). Het stilzetten van de onderhandelingen gebeurde naar aanleiding van een mislukte militaire coup in Turkije. Ondanks dat de coup meerdere malen veroordeeld werd door de EU was Turkije teleurgesteld in de steun die het kreeg van de EU en de NAVO als reactie op deze aanval op een democratisch gekozen regering (Perchoc, 2018).

Het jaar 2017 zorgde voor een verdere verslechtering van de relatie. Dit gebeurde naar aanleiding van het weigeren door de Nederlandse regering om de Turkse minister van buitenlandse zaken campagne te laten voeren in het land over een aankomend referendum (Yilmaz, 2019).

Ook Duitsland had Turkse politici al gewaarschuwd geen campagne in het land te voeren. Dit liep uit tot een diplomatiek conflict waarin Erdogan de Nederlandse en Duitse regering uitmaakte voor “fascisten” en “Nazi-overblijfselen” (Yilmaz, 2019).

Wat we hieruit kunnen opmaken is dat Erdogan duidelijk bezig is een strategie te hanteren die de EU wegzet als de vijand. Zo heeft hij Turken die in Duitsland wonen opgeroepen niet op de Christendemocraten, de SPD, en de Groenen te stemmen bij de verkiezingen. Deze zijn volgens hem namelijk allemaal “vijanden van Turkije” (Yilmaz, 2019).

Verder is de Turkse politiek onder Erdogan na de mislukte coup ook een andere weg ingeslagen. Zo heeft hij geopperd om de doodstraf opnieuw in te voeren (Perchoc, 2018). Iets dat door de EU als onacceptabel werd beschouwd (Perchoc, 2018). In 2017 werd ook een nieuwe grondwet aangenomen. Deze heeft de macht in Turkije gecentraliseerd en in de handen van de direct gekozen president geplaatst (de post van minister-president bestaat niet langer) (Perchoc, 2018).

Ook de media zijn onder sterkere invloed van de AKP partij gekomen (Perchoc, 2018). Verschillende belangrijke journalisten zijn gearresteerd en oppositie kanalen zijn onder controle van de AKP gekomen (Perchoc, 2018). Dit heeft gezorgd voor een oneerlijke competitie tijdens de verkiezingen van juni 2018. Andere kandidaten dan Erdogan hadden beperkte tot geen toegang

tot de media waardoor zij moeilijk campagne konden voeren. Erdogan en de AKP partij hebben deze verkiezingen dan ook gewonnen (Perchoc, 2018).

Of Turkije ooit een volwaardig lid van de EU zal worden blijft de vraag. Wat de consequenties hiervan zijn voor het visumbeleid zal worden besproken in hoofdstuk 7 van deze scriptie.

5.5 Relatie Cyprus – Turkije – EU

Een ander obstakel op de weg van Turkije richting volledig lidmaatschap van de Europese Unie is de situatie op Cyprus.

Cyprus is sinds 1974 verdeeld in een Grieks deel en een Turks deel. Dit gebeurde na een militaire coup op het eiland gesteund door de Atheense junta. Als reactie hierop stuurde ook Turkije troepen naar het eiland (Suvarierol, 2003). Hier bestaan verschillende redenen voor. Ten eerste vanwege het feit dat Cyprus deel uitmaakte van het grondgebied van het Ottomaanse Rijk. Om die reden bestaat er in Turkije nog steeds een gevoel van solidariteit richting de Turkse Cyprioten, zoals dit ook het geval is bij andere Turkse volkeren die tot het Ottomaanse rijk behoorden (Suvarierol, 2003). Ten tweede is Cyprus ook vanuit militair oogpunt van belang voor Turkije. Gezien het feit dat Cyprus maar 40 zeemijlen van Turks grondgebied afligt (Suvarierol, 2003). Ten derde is Cyprus van belang voor Turkije gezien het feit dat Griekenland en Turkije historische vijanden zijn. Dit zorgt ervoor dat er angst bestaat in Turkije voor het in handen vallen van Cyprus bij Griekenland (Suvarierol, 2003).

De Turkse Cyprioten hebben het noordelijke deel van het eiland in handen en hebben in 1983 de onafhankelijkheid uitgeroepen. Deze wordt echter alleen erkend door Turkije zelf erkend. In tegenstelling tot het Turkse deel van Cyprus, wordt de in het zuiden gelegen Republiek Cyprus, waar de Griekse Cyprioten wonen, wereldwijd erkend (Stergiou, 2016).

Het uitblijven van een oplossing voor het conflict op Cyprus is een enorm obstakel gebleken op de weg van Turkije richting EU-lidmaatschap. Gezien het feit dat de Republiek Cyprus sinds 2004 lid is van de EU kunnen zij veel stappen van Turkije richting lidmaatschap van de EU tegenhouden (Stergiou, 2016).

Na de ontdekking van gasvoorraden rondom Cyprus zijn de spanningen alleen maar toegenomen (Stergiou, 2016). De Griekse Cyprioten zijn ermee akkoord dat de Turkse Cyprioten ook aanspraak maken op deze gasvoorraden en de economische voordelen die dit met zich meebrengt, maar alleen wanneer het conflict op een goede manier wordt opgelost (Stergiou, 2016). Gezien het feit dat de ontdekking van deze gasvoorraden ervoor zouden kunnen zorgen dat Europa minder afhankelijk is van gasleveringen uit Rusland zorgt dit ervoor dat dit een kwestie van groot belang is en daarom speelt ook de Verenigde Staten hierin een bemiddelende rol (Stergiou, 2016).

Toen Cyprus in 1990 lidmaatschap van de Europese Unie aanvroeg zorgde dit voor nog meer argwaan bij de Turkse leiders (Suvarierol, 2003). Nadat eerder Griekenland al lid was geworden van de EU kregen de Grieken er met Cyprus nu een tweede veto bij tegen de nauwere EU-Turkije relaties. Om deze redenen maakte Turkije dan ook bezwaar tegen de aanvraag van Cyprus voor EU-lidmaatschap (Suvarierol, 2003). Turkije wilde pas dat Cyprus lid kon worden van de EU op het moment dat er een passende oplossing was gevonden voor het conflict op Cyprus. Gezien het feit dat Griekenland al lid was van de EU bestond in Turkije het gevoel dat de EU nooit onpartijdig kon zijn in het oplossen van het conflict (Suvarierol, 2003).

5.6 EU-Turkije deal

De meest recente ontwikkeling in de relatie tussen de EU en Turkije is de EU-Turkije deal van 2016. Deze deal kwam tot stand na de vluchtelingencrisis in Europa als gevolg van de Syrische burgeroorlog.

De Arabische lente die in 2011 grote protesten veroorzaakte in Noord-Afrika sloeg in maart van dat jaar over naar Syrië. De situatie in Syrië escaleerde al snel wat leidde tot grote groepen inwoners die het land verlieten. Turkije, dat historisch gezien altijd al een veilige haven is geweest voor migranten hield ook nu een open deur beleid (Dora, 2020). De aantallen migranten die Turkije binnen kwamen waren gigantisch, tot wel 2.503.549 in het jaar 2015 (Dora, 2020).

Veel van deze migranten hebben als doel om via Turkije de EU binnen te gaan. Hoe de EU om wilde gaan met deze grote aantallen migranten stond vast in de conventie van Dublin (Bal, 2016). Volgens deze conventie moet een vluchteling asiel aanvragen in het eerste EU-land waarin hij/zij terechtkomt (Bal, 2016). Aangezien veel vluchtelingen vanuit het zuiden komen zorgde dit ervoor dat er een enorme druk kwam te staan op landen als Italië en Griekenland. Om deze reden bleek dat de Dublin conventie geen goede oplossing bood voor het probleem. Bovendien gingen alle lidstaten van de EU er anders mee om en was er geen eenzijdig beleid (Bal, 2016).

De EU moest tot een andere oplossing zien te komen en richtte haar vizier daarom op Turkije. Dit was immers het land van waaruit de meeste vluchtelingen de EU binnen kwamen. Op 18 maart 2016 kwam het tot een deal tussen de EU en Turkije. Deze is gebaseerd op negen punten die door de Europese Commissie (2016a) als volgt worden omschreven:

1. Non-reguliere migranten die vanaf 20 maart 2016 vanuit Turkije naar Griekenland oversteken, zullen worden teruggestuurd naar Turkije.
2. Voor iedere Syriër die wordt teruggestuurd van Griekenland naar Turkije, wordt er een andere Syriër vanuit Turkije in de EU gevestigd.
3. Turkije gaat ervoor zorgen dat er geen nieuwe routes voor non-reguliere migranten ontstaan. Dit zal het doen in samenwerking met buurlanden en de EU.
4. Op het moment dat de toestroom van non-reguliere migranten vanuit Turkije naar de EU stopt of aanzienlijk is verminderd, zal er een programma voor toelating op humanitaire gronden ingevoerd worden.
5. Als er wordt voldaan aan alle bovengenoemde voorwaarden zal de visumliberalisering voor Turkse burgers worden versneld. De visumplicht moet uiterlijk eind juni 2016 worden opgeheven.
6. Turkije krijgt 3 miljard euro van de EU om projecten op het gebied van onderwijs, infrastructuur en gezondheidszorg te betalen. Wanneer Turkije door dit bedrag heen is, zal de EU tot eind 2018 nog eens drie miljard euro aan Turkije overmaken.
7. De modernisering van de douane-unie tussen de EU en Turkije zal op dezelfde voet verdergaan.
8. Turkije en de EU gaan zich beiden inzetten om het toetredingsproces van Turkije tot de EU nieuw leven in te blazen.
9. Turkije en de EU gaan zich gezamenlijk inzetten om de humanitaire situatie in Syrië te verbeteren.

Zoals in punt vijf van de EU-Turkije deal staat beschreven zou de visumplicht voor Turkse burgers uiterlijk eind juni 2016 moeten zijn opgeheven. Dit is tot op de dag van vandaag nog steeds niet het geval. Als voorwaarde stelt de EU hieraan dat Turkije aan alle andere voorwaarden van de deal moet hebben voldaan. Hieruit kunnen we dus concluderen dat dit niet het geval is. Hieronder wordt ingegaan op de redenen waarom de EU-Turkije deal niet voor beide partijen op het gewenste resultaat is uitgekomen.

5.7 Huidige situatie

Na al deze jaren onderhandelen tussen de Europese Unie en Turkije is van een afschaffing van de visumplicht voor Turkse burgers nog steeds geen sprake. De oorzaak hiervan ligt hem vooral in de verdeeldheid die er bestaat binnen de lidstaten van de Europese Unie over de toetreding van Turkije. Hier is veel debat over. De voornaamste argumenten in dit debat tegen toetreding van Turkije tot de Europese Unie worden door Yilmaz samengevat als (Yilmaz, 2008):

1. Turkije zou 'anders' zijn. De geschiedenis van Turkije is geheel verschillend dan die van de EU. De Europese geschiedenis is gebaseerd op de oude Grieken en Romeinen en het Christendom. Enkele Europese leiders vinden daarom dat Turkije hier niet in thuishoort.
2. Kijkend vanuit een geografisch oogpunt zou Turkije niet tot Europa behoren. Om deze reden zou Turkije dan ook niet aan kunnen sluiten bij de Europese Unie.
3. De vrees bestaat bij sommige Europese leiders dat wanneer Turkije lid wordt van de Europese Unie andere landen aan de grenzen van Europa ook lidmaatschap zullen gaan aanvragen. Volgens deze redenering zou een te groot aantal leden ervoor zorgen dat de instituties van de Europese Unie niet meer goed zouden functioneren en het effectief komen tot besluiten wordt op deze manier lastiger.
4. Turkije wordt als 'te groot' beschouwd en zou daardoor al gelijk een leidende rol op zich nemen binnen de Europese Unie. Het zou zorgen voor een verstoring van het op dit moment geldende machtsevenwicht binnen de Europese Unie.
5. Andere argumenten tegen toetreding van Turkije zijn economisch van aard. Het zou zorgen voor een toevlucht van arbeidsmigranten vanuit Turkije naar andere EU-lidstaten wat zorgt voor een toename van sociale kosten in die landen en een afname in de levensstandaard. Turkije wordt gezien als een arm land omdat het BBP slecht een derde beslaat van het gemiddelde van de EU. Ook dit zou zorgen voor extra kosten voor de overige lidstaten.

Dit zijn echter niet de enige redenen waarom Turkije nog steeds geen lid is van de EU. De politieke hervormingen onder leiding van Erdogan van de afgelopen jaren, zoals besproken in hoofdstuk 5.4 hebben ervoor gezorgd dat er twee resoluties zijn aangenomen door het Europees Parlement (Müftüler-Baç, 2018). In de laatste van deze twee resoluties werd bevestigd dat de onderhandelingen met Turkije over toetreding tot de EU stop worden gezet als de doorgevoerde constitutionele hervormingen in Turkije ongewijzigd blijven (Müftüler-Baç, 2018).

Andersom is ook de Turkse regering ontevreden over de EU (Müftüler-Baç, 2018). President Erdogan zei hierover: "Turkije heeft er alles aan gedaan om te voldoen aan de vereisten voor democratische hervormingen, maar in ruil hiervoor werd het beloofd met niet nagekomen beloften en beschuldigingen, dit is geen acceptabele situatie." (Müftüler-Baç, 2018).

Binnen de Europese Unie heerst er verdeeldheid tussen de lidstaten over het wel of niet toekennen van lidmaatschap aan Turkije (Müftüler-Baç, 2018). Voor uitbreiding van de Europese Unie is unanimitéit in de besluitvorming noodzakelijk (Müftüler-Baç, 2018). Verschillende lidstaten hebben er in de loop van de tijd voor gezorgd dat deze unanimitéit niet werd bereikt. Voorbeelden hiervan zijn Duitsland onder bondskanselier Helmut Kohl en Frankrijk onder president Sarkozy (Müftüler-Baç, 2018).

Voor de moeizame relatie tussen Duitsland en Turkije is een serieus obstakel gebleken op de weg van Turkije richting volledig lidmaatschap (Müftüler-Baç, 2018). De oorzaken van deze moeizame relatie waren dat Turkije Duitsland ervan beschuldigde dat het de terroristen die achter de coup poging van 2016 zaten in het land herbergde. Andersom beschuldigde Duitsland Turkije ervan dat het Duitse burgers had gearresteerd zonder hen een eerlijk proces te geven (Müftüler-Baç, 2018).

Duitsland werd om die redenen dus een tegenstander van de toetreding van Turkije tot de EU. In tegenstelling tot Duitsland waren de Centraal en Oost-Europese lidstaten, samen met de Mediterrane lidstaten niet tegen toetreding van Turkije (Müftüler-Baç, 2018). Op een ontmoeting van Europese ministers van defensie en buitenlandse zaken in september 2017 werd de positie van Duitsland ten opzichte van de toetreding van Turkije met scepticisme besproken door de andere lidstaten (Müftüler-Baç, 2018). Zo spraken Finland, Estland, Luxemburg en Litouwen zich openlijk uit tegen het standpunt van Duitsland om de onderhandelingen met Turkije stop te zetten (Müftüler-Baç, 2018).

Ook de Franse President Macron vond dat de EU voorzichtig om moest gaan met Turkije omdat Turkije volgens hem een essentiële partner is van de EU, met name op het gebied van migratie en de bestrijding van terrorisme (Müftüler-Baç, 2018). Veel leiders van EU-lidstaten delen deze mening van Macron zoals de Hongaarse en Estse ministers van buitenlandse zaken (Müftüler-Baç, 2018).

Oostenrijk was misschien nog wel de sterkste tegenstander van het voortzetten van de onderhandelingen met Turkije (Müftüler-Baç, 2018). De Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken zei er het volgende over: “er is een groot verschil tussen het in stand houden van de dialoog over kwesties van gemeenschappelijk belang en doen alsof een land uiteindelijk deel zal uitmaken van de Europese Unie.” (Müftüler-Baç, 2018).

Deze verdeeldheid binnen de EU is problematisch voor de internationale geloofwaardigheid van de EU (Müftüler-Baç, 2018). Momenteel lijkt de EU vast te zitten op de verdeeldheid over dit onderwerp. Aan de ene kant wordt het volledig stopzetten van de onderhandelingen met Turkije als niet wenselijk geacht, maar aan de andere kant zou het doorgaan met de samenwerking ervoor kunnen zorgen dat de huidige politieke impasse gelegitimeerd wordt (Müftüler-Baç, 2018). Dit komt nog eens boven op de uitdagingen waarmee de EU de laatste jaren al is geconfronteerd zoals het verlaten van de EU door het Verenigd-Koninkrijk en het opkomende populisme en EU-scepticisme in verschillende lidstaten (Müftüler-Baç, 2018).

6. Routekaart richting visum liberalisering

In dit hoofdstuk wordt een belangrijke gebeurtenis in de relatie tussen de EU en Turkije besproken met betrekking tot het visumbeleid. Eerst wordt de readmission agreement besproken, vervolgens wordt de routekaart richting een liberalisering van de visumverplichtingen besproken en ten slotte wordt de voortgang op deze routekaart besproken.

6.1 Readmission agreement

Om de aantallen non-reguliere migranten die de EU binnenkomen te beperken heeft de EU met verschillende niet-EU landen zogenaamde 'readmission agreements' gesloten (Bal, 2016). Deze readmission agreements hebben als doel om migranten uit derde landen naar hun oorspronkelijke land te laten terugkeren. Alleen non-reguliere migranten kunnen worden teruggestuurd (Bal, 2016).

Oorspronkelijk sloot de EU deze overeenkomsten zonder er iets voor te terug te geven aan de andere partij (Bal, 2016). Gezien het feit dat deze overeenkomsten vaak maar weinig voordelen opleveren voor de andere partij, zijn zij er iets voor terug gaan vragen (Bal, 2016). Turkije stond in het begin dan ook niet zo welwillend tegenover de readmission agreement. De belofte dat ze in ruil ervoor een liberalisering van de visumverplichtingen zouden krijgen zorgde ervoor dat Turkije er toch mee akkoord ging (Groenendijk, 2019).

De EU had Turkije al op 4 maart 2003 uitgenodigd om te onderhandelen over een readmission agreement (Akin Yavuz, 2019). Turkije was in de eerste instantie terughoudend omdat het bang was dat het een eindbestemming zou worden van niet-reguliere migranten die Turkije gepasseerd hebben om de EU te bereiken (Akin Yavuz, 2019). Om Turkije ervan te overtuigen toch de readmission agreement te sluiten beloofde de EU in ruil hiervoor dat de gesprekken over toetreding tot de EU nieuw leven in geblazen zouden worden (Akin Yavuz, 2019). In maart 2004 ging Turkije ermee akkoord dat er onderhandeld zou worden over een readmission agreement. Als gevolg hiervan besloot de EU in december van dat jaar dat de gesprekken over toetreding van Turkije tot de EU zouden beginnen (Akin Yavuz, 2019).

De onderhandelingen over de readmission agreement tussen Turkije en de EU verliepen moeizaam. Turkije wilde alleen akkoord gaan wanneer het verzekerd was dat het er visum liberalisering voor terug zou krijgen (Wolff, 2014). Aan de andere kant wilden de EU-lidstaten juist dat Turkije eerst de readmission agreement tekende voordat er een routekaart zou worden opgesteld richting visum liberalisering (Wolff, 2014).

De EU ging akkoord met de wens van Turkije en de readmission agreement tussen de EU en Turkije werd uiteindelijk op 16 december 2013 gesloten. Tegelijkertijd werd er een dialoog gestart tussen beide partijen over de liberalisering van de visumverplichtingen (Bal, 2016). Deze dialoog is gebaseerd op een routekaart met 72 vereisten waaraan Turkije moet voldoen voordat de visumverplichtingen worden opgeheven (Grigoriadis & Uslu, 2021). De 72 vereisten uit de routekaart zijn verdeeld onder vijf grote thema's. Deze thema's zijn veiligheid van de documenten, het managen van migratie, openbare orde en veiligheid, fundamentele rechten, en de heropname van non-reguliere migranten (Grigoriadis & Uslu, 2021).

De routekaart wordt in hoofdstuk 6.2 in zijn volledigheid weergegeven. Dit wordt gedaan omdat dit goed laat zien hoe visumverplichtingen worden ingezet als een politiek pressiemiddel.

6.2 Uiteenzetting van de routekaart

Onder het eerste thema 'veiligheid van documenten' vallen de volgende zeven vereisten (Statewatch, 2016):

1. Turkije moet doorgaan met het afgeven van machine leesbare biometrische reisdocumenten met foto's en vingerafdrukken die in overeenstemming zijn met de EU-normen. Alle paspoorten die niet overeenkomen met de EU-normen moeten geleidelijk worden afgeschaft.
2. Passende administratieve maatregelen moeten worden geïmplementeerd om de veiligheid en integriteit van het personalisatie-, distributie- en validatieproces voor internationale paspoorten te waarborgen.
3. Er moeten trainingsprogramma's worden opgezet en ethische codes worden aangenomen die gericht zijn op de functionarissen van elke openbare autoriteit die zich bezighoudt met visa, fokkersdocumenten of paspoorten.
4. Er moet frequent en systematisch aan Interpol worden gerapporteerd over gestolen en kwijtgeraakte paspoorten.
5. Een hoog niveau van veiligheid moet gewaarborgd worden voor fokkersdocumenten en ID-kaarten. Verder moeten er strikte procedures opgesteld worden voor het aanvragen en uitgeven van deze documenten.
6. Regelmatig moeten er paspoortexemplaren, visumformulieren en informatie over valse documenten uit worden gewisseld en er moet samengewerkt worden met de EU als het gaat om documentbeveiliging.
7. Het aanpassen en implementeren van maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de integriteit en veiligheid van de burgerlijke status en het burgerlijke registratieproces gewaarborgd worden.

Het tweede thema, 'managen van migratie', is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel, grensbeheer, bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

8. Uitvoeren van adequate grenscontroles en surveillances langs alle grenzen van het land. De nadruk ligt hierbij op de grenzen met EU-lidstaten. Op deze manier moet dit zorgen voor een sterke afname van het aantal personen dat niet regulier de grenzen van Turkije passeert om ofwel Turkije binnen te komen of juist Turkije uit te gaan.
9. Het aannemen en uitvoeren van wetgeving die het personenverkeer aan de buitengrenzen van Turkije regelt en de organisatie van grensautoriteiten en hun functies. Deze wetgeving moet in overeenstemming zijn met de beginselen die zijn vastgelegd in de EU-Schengengrenscode en EU-Schengencatalogus.
10. Het nemen van de benodigde budgettaire en administratieve maatregelen om ervoor te zorgen dat aan de grensovergangen en langs alle grenzen van het land, met name aan de grenzen met EU-lidstaten, goed opgeleide en gekwalificeerde grenswachten staan. Verder moet dit zorgen voor een efficiënte infrastructuur, apparatuur en IT-technologie.
11. Het uitbreiden van de samenwerking en het uitwisselen van informatie tussen personeel en organen die gaan over het grensbeheer.
12. Ontwikkelen van trainingsprogramma's en ethische codes op het gebied van het tegengaan van corruptie door eenieder betrokken bij het grensbeheer.

13. Het memorandum van overeenstemming dat met Frontex is ondertekend moet worden geïmplementeerd. Dit door samenwerkingsinitiatieven te ontwikkelen en gegevens en risicoanalyses uit te wisselen.
14. Het grensbeheer moet worden uitgevoerd in overeenstemming met de internationale vluchtelingenwetgeving. Dit met volledige inachtneming van het beginsel van non-refoulement en dat wanneer personen internationale bescherming nodig hebben ook daadwerkelijk toegang hebben tot asielprocedures.
15. Er moet gezorgd worden voor een adequate samenwerking met aangrenzende EU-lidstaten in het beheren van de grenzen.

Het tweede deel gaat over het visumbeleid en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

16. De opleiding over documentbeveiliging bij het consulaire en grenspersoneel van Turkije moet verbeterd worden. Het Turkse visuminformatiesysteem moet ontwikkeld en in gebruik genomen worden.
17. Het uitgeven van visa aan de grens aan bepaalde niet EU-landen moet worden afgeschaft, met name aan burgers van landen met een hoog migratie- en veiligheidsrisico voor de EU.
18. Nieuwe Turkse visa stickers met hogere veiligheidsfuncties moeten in gebruik worden genomen. Het gebruik van visa stempels moet worden afgeschaft.
19. Doorreisvisa op luchthavens moeten worden geïntroduceerd.
20. De regels die bepalen of inwoners van bepaalde landen die zorgen voor grote stromen van non-reguliere migratie richting de EU Turkije binnen mogen komen moeten worden gewijzigd. Het doel van deze wijziging moet zijn dat het die personen die Turkije binnengaan met als doel vervolgens de EU niet regulier binnen te treden tegen te houden.
21. Het Turkse visumbeleid, wetgeving en administratieve capaciteiten moeten worden aangepast aan het EU-acquis. Dit met name ten aanzien van landen die de belangrijkste bronnen van niet reguliere migratie voor de EU zijn.
22. Voor alle burgers van niet EU-lidstaten moet gelden dat zij een niet-discriminerende en visumvrije toegang hebben tot Turkije.

Het derde deel gaat over de verantwoordelijkheid van vervoerders en omvat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

23. De wetgeving over de verantwoordelijkheid van vervoerders moeten worden aangenomen en uitgevoerd. Hierin moeten ook de sancties voor vervoerders worden vastgelegd.
24. Wetgeven invoeren dat in overeenstemming is met het EU-acquis en de normen die zijn vastgelegd in het Verdrag van Genève uit 1951 over vluchtelingen en het aanvullende protocol uit 1967. Bovendien moet ervoor worden gezorgd dat het UNHCR zijn werk op Turks grondgebied uit kan voeren zonder beperkingen.
25. Er moet een gespecialiseerde instantie worden opgericht die verantwoordelijk is voor de procedures van het vaststellen van de vluchtelingenstatus. Deze moet de mogelijkheid bevatten van een effectief rechtsmiddel voor een rechtbank en voor de bescherming en bijstand van asielzoekers en vluchtelingen.
26. Er moet gezorgd worden voor een adequate infrastructuur en voldoende personeel en fondsen die zorgen voor de fatsoenlijke opvang en bescherming van de rechten van asielzoekers en vluchtelingen.

27. Personen die een vluchtelingenstatus is toegekend moeten de mogelijkheid hebben om in hun eigen onderhoud te kunnen voorzien, toegang krijgen tot openbare diensten, sociale rechten te hebben en de voorwaarde hebben om te integreren in Turkije.
28. Het aannemen van wetgeving die zorgt voor een effectief migratiebeheer dat is afgestemd op normen van de EU en de Raad van Europa.
29. Er moeten mechanismen opgezet worden die migratiestromen kunnen monitoren. Deze moeten gegevens omvatten over zowel reguliere als non-reguliere migratie.
30. Er moeten maatregelen worden genomen om gevallen van georganiseerde of gefaciliteerde non-reguliere migratie beter te kunnen onderzoeken.
31. Met landen die de bronnen zijn van belangrijke non-reguliere migratiestromen richting Turkije en de EU-lidstaten moeten overnameovereenkomsten worden gesloten.
32. Er moet worden gezorgd voor voldoende financiële en personele middelen voor een effectief migratiebeheer, inclusief adequate trainingsprogramma's.
33. Er moet gezorgd worden voor een effectieve uitzetting van niet regulier verblijvende personen uit derde landen op Turks grondgebied.
34. Er moeten voorwaarden opgesteld worden voor de vrijwillige terugkeer van personen uit derde landen die uit hun land zijn verdreven en bereid zijn van deze methode gebruik te maken.
35. Er moet gezorgd worden voor een adequate infrastructuur en versterking van verantwoordelijke instanties om te zorgen voor een effectieve uitzetting van niet regulier verblijvende/doorreizende personen uit derde landen van het Turkse grondgebied. Deze personen moet alle benodigde rechtsbijstand worden geboden als ook psychologische en sociale bijstand.

Het derde thema gaat over openbare orde en veiligheid. Dit thema is opgedeeld in 4 verschillende delen. Het eerste deel gaat over het voorkomen en tegengaan van georganiseerde misdaad, terrorisme en corruptie en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

36. Er moet verder worden gegaan met de implementatie van een nationaal strategie en actieplan voor het bestrijden van georganiseerde misdaad en er moet gezorgd worden voor adequate menselijke en financiële middelen voor de implementatie ervan.
37. De conventie van de Raad van Europa over actie tegen mensenhandel moet ondertekend en ingevoerd worden. Verder moet er wetgeving ingevoerd worden voor het voorkomen van mensenhandel, het vervolgen van handelaren en de bescherming en ondersteuning van de slachtoffers.
38. Er moet een adequate infrastructuur worden opgesteld en voldoende personele middelen en fondsen beschikbaar gesteld voor een fatsoenlijke opvang en bescherming van de rechten en waardigheid van de slachtoffers van mensenhandel te garanderen en hun sociale en professionele re-integratie te ondersteunen.
39. Het verdrag van de Raad van Europa over het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven en de financiering van terrorisme moet ingevoerd worden. Bovendien moet er wetgeving worden opgesteld om aan de vereisten van dit verdrag te kunnen voldoen.
40. Bekrachten van het Verdrag van de Raad van Europa over cybercriminaliteit en wetgeving aannemen die het mogelijk maken te handelen naar dit verdrag.

41. Er moet worden doorgegaan met de uitvoering van de nationale strategie en actieplannen tegen drugs(verslaving) en er moet een samenwerking worden opgesteld met het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving.
42. Er moet worden doorgegaan met de uitvoering van de nationale strategie en het actieplan voor de bestrijding van corruptie en de aanbevelingen van GRECO.

Het tweede deel gaat over justitiële samenwerking en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

43. Internationale verdragen over justitiële samenwerking in strafzaken, wederzijdse hulp in strafzaken, en de overdracht van veroordeelden moeten worden geïmplementeerd en nageleefd.
44. Er moeten maatregelen worden genomen die gericht zijn op het verbeteren van de efficiëntie van de justitiële samenwerking in strafzaken van rechters en openbaar aanklagers met EU-lidstaten en landen in de regio.
45. Er moet werkrelaties worden ontwikkeld met Eurojust.
46. Er moet worden doorgegaan met het uitvoeren van het Verdrag van Den Haag uit 1980 over burgerlijke aspecten van internationale kinderontvoering. Verder moet er worden toegetreden tot het Verdrag van Den Haag uit 1996 over de rechterlijke bevoegdheid, het toepasselijk recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen. Ook moet er worden toegetreden tot het Verdrag van Den Haag uit 2007 over de internationale invordering van kinderbijslag en andere vormen van gezinsonderhoud.
47. Er moet worden gezorgd voor een effectieve justitiële samenwerking in strafzaken met alle EU-lidstaten, ook in uitleveringszaken.

Het derde deel gaat over de samenwerking op het gebied van rechtshandhaving en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

48. Er moeten de benodigde maatregelen worden genomen om te zorgen voor een effectieve en efficiënte samenwerking op het gebied van rechtshandhaving tussen de relevante nationale instanties. Hierbij gaat het met name om grenswachten, politie, douanebeambten.
49. De samenwerking tussen de regionale rechtshandhavingsdiensten moet worden versterkt en bilaterale en multilaterale operationele samenwerkingsovereenkomsten moet worden uitgevoerd.
50. De operationele en bijzondere onderzoekskwaliteit en -capaciteit van de rechthandhavingsdiensten moet worden verbeterd om op die manier ernstige grensoverschrijdende criminaliteit, waaronder identiteits- en reisdocumentfraude, efficiënter tegen te gaan.
51. Effectief samenwerken met OLAF en Europol in het beschermen van de euro tegen vals geld.
52. De capaciteiten van de Turkse onderzoekscommissie tegen financiële misdrijven moeten worden versterkt en een samenwerking met andere financiële-inlichtingeneenheden in EU-lidstaten moet worden ontwikkeld.
53. Er moet worden verdergegaan met het implementeren van de strategische overeenkomst met Europol.

54. Een volledige en effectieve invoering van een operationele samenwerkingsovereenkomst met Europol moet worden gesloten.

Het vierde, en laatste, deel van dit thema gaat over de bescherming van data en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

55. Relevante internationale verdragen moeten worden ondertekend, bekrachtigd en geïmplementeerd.
56. Wetgeving over de bescherming van persoonsgegevens dat in lijn is met de EU-normen moet worden aangenomen.

Het vierde thema gaat over fundamentele rechten. Dit thema is onderverdeeld in drie delen. Het eerste deel gaat over de vrijheid van beweging voor burgers en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

57. Er moet voor worden gezorgd dat het vrije verkeer van burgers in Turkije niet wordt onderworpen aan ongerechtvaardigde beperkingen. Indien nodig moeten er volledige onderzoeken worden uitgevoerd hiernaar.

Het tweede deel van dit thema gaat over de condities en procedures voor het uitgeven van identiteitsdocumenten en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

58. Er moet informatie worden gegeven over de condities en omstandigheden voor het verkrijgen van het Turkse burgerschap.
59. Er moet informatie worden gegeven over de condities om persoonlijke gegevens te veranderen.
60. Er moet gezorgd worden voor een volledige en effectieve toegang tot reis- en identiteitsdocumenten voor alle burgers.
61. Er moet gezorgd worden voor een volledige en effectieve toegang tot identiteitsdocumenten voor vluchtelingen en staatloze personen die in Turkije wonen.
62. Er moet toegankelijke informatie worden gegeven aan buitenlanders die in Turkije willen wonen over de vereisten voor registratie. Verder moet er gezorgd worden voor een gelijke en transparante implementatie van bijbehorende wetgeving.

Het derde, en laatste, deel van dit thema gaat over de rechten van burgers en het respecteren en beschermen van minderheden en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

63. Er moet beleid worden ontworpen en geïmplementeerd over de sociale exclusie, marginalisatie en discriminatie van het Roma volk op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg en voor de moeilijkheden die zij ervaren bij het toegang krijgen tot identiteitsdocumenten, huizen, werk en participatie in het publieke leven.
64. Protocol 4 en 7 van de Europese Conventie voor Mensenrechten moeten worden bekrachtigd.
65. Het juridische kader met betrekking tot georganiseerde misdaad en terrorisme, evenals de interpretatie ervan door de rechtbanken en door de veiligheidstroepen en de wetshandhavingsinstanties, moet worden herzien om zo het recht op vrijheid en veiligheid, het recht op een eerlijk proces en de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging in de praktijk te waarborgen.

Het vijfde thema gaat over de heropname van non-reguliere migranten en bevat de volgende vereisten (Statewatch, 2016):

66. Volledig en effectief invoeren van de heropname verplichtingen die bestaan met de EU-lidstaten.
67. Bekrachtigen van de EU-Turkije heropname overeenkomst van 21 juni 2012.
68. Een solide trackrecord van het feit dat de heropname procedures goed functioneren in relatie tot alle EU-lidstaten moet worden bijgehouden.
69. Interne procedures moeten worden ontwikkeld en ingevoerd om de snelle identificatie en terugkeer van Turkse staatsburgers, personen uit derde landen en staatlozen, die niet of niet meer voldoen aan de voorwaarden voor toegang tot, aanwezigheid in of verblijf op het grondgebied van een van de lidstaten.
70. De capaciteit van de bevoegde autoriteit om overnameverzoeken te verwerken binnen de in de heropname overeenkomst vastgestelde termijn en vermindering van het aantal wachtende heropnameverzoeken moet worden versterkt.
71. Er moet voor worden gezorgd dat de aanvragen voor heropname worden verwerkt in overeenstemming met de binnenlandse en EU-gegevensbescherming vereisten.
72. Gedetailleerde statistieken over heropname moeten tijdig worden opgesteld en gedeeld met de bevoegde autoriteiten van de lidstaten van de Europese Commissie.

6.3 Voortgang routekaart richting visum liberalisering

Het derde, en ook laatste, rapport van de Europese Commissie over de voortgang van Turkije op de routekaart laat zien dat Turkije aan nog zeven van de in totaal 72 vereisten niet heeft voldaan (Europese Commissie, 2016b).

Over twee van deze zeven vereisten werd afgesproken dat Turkije hiervoor langer de tijd zou krijgen om deze af te ronden dan de deadline van eind juni 2016 (Europese Commissie, 2016b). Dit zijn de volgende twee (Europese Commissie, 2016b):

- Het afgeven van biometrische paspoorten met veiligheidskenmerken die in overeenstemming zijn met de huidige EU-standaarden.
- Het volledig uitvoeren van de afspraken uit de readmission agreement die is gesloten met de EU.

Verder zijn er nog vijf vereisten waarvan de Europese Commissie Turkije vraagt met spoed actie te ondernemen om deze te vervullen. Dit zijn de volgende (Europese Commissie, 2016b):

- Er moet worden doorgegaan met de uitvoering van de nationale strategie en het actieplan voor de bestrijding van corruptie en de aanbevelingen van GRECO.
- Een volledige en effectieve invoering van een operationele samenwerkingsovereenkomst met Europol moet worden gesloten.
- Het juridische kader met betrekking tot georganiseerde misdaad en terrorisme, evenals de interpretatie ervan door de rechtbanken en door de veiligheidstroepen en de wetshandhavingsinstanties, moet worden herzien om zo het recht op vrijheid en veiligheid, het recht op een eerlijk proces en de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging in de praktijk te waarborgen.
- Er moet worden gezorgd voor een effectieve justitiële samenwerking in strafzaken met alle EU-lidstaten, ook in uitleveringszaken.
- Wetgeving over de bescherming van persoonsgegevens dat in lijn is met de EU-normen moet worden aangenomen.

Turkije heeft de deadline van juni 2016 niet weten te halen (Griogoriadis & Uslu, 2021). De Europese Commissie heeft nog wel laten weten dat het aantal nog te voltooien vereisten inmiddels nog maar zes is gezien het feit dat Turkije op 8 december 2018 aan de vereiste over het afgeven van biometrische paspoorten met veiligheidskenmerken die in overeenstemming zijn met de huidige EU-standaarden heeft voldaan (Griogoriadis & Uslu, 2021).

Op de andere vereisten is echter geen vooruitgang meer geboekt en het proces lijkt op dit moment in een impasse te zitten (Griogoriadis & Uslu, 2021). Hiervoor zijn verschillende redenen. Deze worden hieronder besproken.

Vooraf de opheffing van de antiterreurwet blijkt een struikelblok te zijn. Volgens Turkije is deze wet noodzakelijk om actieve terreurorganisaties te bestrijden in het land (Griogoriadis & Uslu, 2016). Deze terreurorganisaties zijn IS, de Koerdische terreurorganisatie PKK, de links-revolutionaire DHKP-C en de Gülenbeweging (Griogoriadis & Uslu, 2021).

‘Terreur’ wordt echter door Turkije zeer ruim gedefinieerd. Zo wordt dit label ook toegepast op academici en journalisten die kritisch zijn op de overheid (France 24, 2016). Om die

reden wil de EU dat de definitie van terreur in Turkije wordt aangescherpt (France 24, 2016). Als een gevolg van de Gezi protesten in 2013 en de mislukte coup uit 2016 zijn er duizenden mensen opgepakt vanwege zogenaamde banden met terroristische organisaties of het ondersteunen van deze, zonder dat ze lid zijn (Grigoriadis & Uslu, 2021). Verder zijn er verschillende mensenrechtenactivisten gearresteerd en ongeveer 150 kranten, Tv-kanalen en persorganen gesloten (Grigoriadis & Uslu, 2021). Volgens een rapport van Amnesty International uit 2019 was Turkije het land met de meeste gevangengenomen journalisten wereldwijd (Grigoriadis & Uslu, 2021).

Ook het ontslag van de Turkse minister Davatoglu heeft gezorgd voor een verdere verslechtering van de relatie tussen Turkije en de EU (Ülgen, 2016). Davatoglu was voor een hervorming van de antiterreurwet en ook had hij tot nu toe veel van de onderhandelingen met de EU tot een goed einde gebracht (Ülgen, 2016). Ook dit was een duidelijk signaal van Erdogan. De antiterreurwet werd eerder aangescherpt dan versoepeld door Turkije (Ülgen, 2016).

Dit heeft ervoor gezorgd dat van een opheffing van de visumverplichtingen nog steeds geen sprake is. Erdogan is het niet eens met de EU over het feit dat de antiterreurwet moet worden opgeheven (Tattersall & Sezer, 2016). Zo zei hij: “wanneer Turkije aangevallen wordt door terroristische organisaties en de machten die hen direct of indirect ondersteunen, wil de EU dat wij onze wetten over terrorisme aanpassen.” (Tattersall & Sezer, 2016). En verder: “ze zeggen ‘we gaan de visumverplichtingen opheffen en dit is de voorwaarde.’ Het spijt me, wij gaan onze weg, jullie gaan jullie weg. Ben het eens met wie je het eens kan zijn.” (Tattersall & Sezer, 2016).

Verder zien we dat de stabiliteit van de democratie in Turkije in de afgelopen jaren behoorlijk in het geding gekomen is (Grigoriadis & Uslu, 2021). Voorbeelden hiervan zijn een mislukte coup in juli 2016 en de introductie van een nieuw presidentieel systeem dat ervoor heeft gezorgd dat de instituties nog minder stabiel zijn geworden en de macht van de president groter (Grigoriadis & Uslu, 2021).

Om deze redenen staat Turkije 123^e op de lijst met 128 landen als het gaat om fundamentele rechten (Grigoriadis & Uslu, 2021). Hiertoe behoren ook lage scores op de vrijheid van meningsuiting, het recht op leven en veiligheid, geen discriminatie en de vrijheid van vereniging (Grigoriadis & Uslu, 2021).

Ook de veranderingen in het buitenlands beleid van Turkije hebben gezorgd voor nieuwe spanningen tussen de EU en Turkije (Duvell, 2014).

Turkije heeft de afgelopen jaren haar visumbeleid voor landen in het Midden-Oosten, Noord-Afrika, Oost-Europa en Centraal-Azië versoepeld (Duvell, 2014). Veel van deze landen staan in de EU wel op de lijst met landen waarvan de burgers een visum nodig hebben voordat zij de EU in kunnen reizen. Dit doet Turkije omdat zij een regionale macht willen worden en op die manier minder afhankelijk zijn van de EU (Duvell, 2014).

Dit beleid wordt bekritiseerd door de EU omdat dit er volgens de EU voor zorgt dat non-reguliere migranten op deze manier makkelijker via Turkije de EU binnenkomen (Duvell, 2014). Dit zorgt ervoor dat Turkije voor een dilemma staat. Aan de ene kant wil het de goede relatie met de EU onderhouden in aanloop naar lidmaatschap en visumliberalisering. Maar aan de andere kant heeft Turkije ook steeds grotere politieke en economische belangen die verdergaan dan de EU. Deze zijn met name gericht op landen in de regio, Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika (Duvell, 2014).

7. De consequenties van het visumbeleid

In dit hoofdstuk worden de consequenties besproken die het huidige visumbeleid heeft voor beide partijen. Op deze manier wordt het duidelijk waarom visa liberalisatie al decennialang zo een belangrijk onderwerp is voor zowel de Europese Unie als Turkije. Het belang van een goede relatie tussen de Europese Unie en Turkije werkt twee kanten op. Voor de Europese Unie is Turkije dé grens die de non-reguliere immigratie vanuit Noord-Afrika en het Midden-Oosten richting de Europese Unie kan tegenhouden. Voor Turkije is de Europese Unie vooral op economisch gebied van groot belang. In dit hoofdstuk wordt dus een antwoord geformuleerd op de vierde deelvraag van dit onderzoek: *Wat zijn de consequenties van het visumbeleid dat de EU ten opzichte van Turkije hanteert?*

7.1 Economie

Turkije is aan het begin van deze eeuw begonnen met het aanhalen van de banden met buurlanden en andere landen in de regio (Szigetvari, 2014). Dit heeft ervoor gezorgd dat Turkije meer oog heeft voor haar buurlanden zoals de Balkan landen en landen in het Midden-Oosten (Szigetvari, 2014).

Deze aanpak van het meer richten op haar buurlanden is terug te zien in de economie van Turkije. In het begin van de jaren 2000 was het percentage dat Turkije richting de EU exporteerde over de 50%, momenteel zit dit onder de 38% (Szigetvari, 2014). Deze daling werd ingezet ten tijde van de economische crisis van 2008. In 2009 zorgde deze crisis voor een daling van het Turkse BBP. In 2010 was de stijging van het Turkse BBP echter alweer rond de 10% (Szigetvari, 2014). Dit was niet vanwege de toenemende export richting de EU maar vanwege de export richting snelgroeiende markten zoals het Midden-Oosten, Rusland en andere voormalige Sovjetlanden (Szigetvari, 2014).

De Turkse economie is nog steeds grotendeels afhankelijk van de EU maar door de veranderde aanpak van Turkije is deze afhankelijkheid wel afgenomen. In Turkije groeit ook het ongenoegen richting de steeds meer afwachterende EU (Szigetvari, 2014). Zo heeft minister-president Erdogan gezegd dat de vertragingen onvergeeflijk zijn en dat de EU Turkije zou verliezen wanneer het geen lidmaatschap zou hebben in 2023 (Szigetvari, 2014).

De vraag is echter of er serieuze alternatieven zijn voor Turkije in plaats van de Europese Unie. Een alternatief dat genoemd wordt is de Shanghai Cooperation Organization (SCO). Deze organisatie bestaat uit China, Rusland, Kazachstan, Kirgizstan, Tajikistan, en Oezbekistan als volledige leden. Verder zijn India, Iran, Mongolië en Pakistan officiële observatoren. De voornaamste focus binnen deze organisatie ligt in het samenwerken tegen de drie gevaren: terrorisme, separatisme, en extremisme (Sagbansua & Can, 2011).

De voornaamste reden voor Turkije om zich bij deze organisatie aan te sluiten is zodat het haar economie kan uitbreiden naar de centraal Aziatische landen. Minister-President Erdogan heeft aangegeven dat wanneer Turkije zou worden toegelaten tot de SCO, ze gedag zeggen tegen de EU. Volgens hem is de SCO beter en sterker dan de EU en heeft Turkije meer gedeelde waarden met de lidstaten van de SCO dan met die van de EU (Szigetvari, 2014).

Het ligt echter niet voor de hand dat Turkije in de nabije toekomst een volwaardig lid van de SCO zal worden gezien deze organisatie een forum voor anti-Amerikaanse opvattingen is geweest. Dit gaat niet samen met het Turkse lidmaatschap van de NAVO en kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie (Sagbansua & Can, 2011).

7.2 Jonge generatie en studenten

Op dit moment heeft Turkije een populatie van 76 miljoen mensen met een gemiddelde leeftijd van 30 jaar (Knaus, 2014). Het is de hoogstopgeleide populatie uit de geschiedenis van het land. Helaas voor hen is het ook de generatie die het meest last heeft van de visumverplichtingen. Zelfs Turkse studenten die al zijn geaccepteerd voor Erasmus programma's op universiteiten in de EU worden nog geen visa toegekend. Verder zorgen de visumverplichtingen er ook voor dat Turkse jongeren de kans ontnomen wordt om te reizen door de EU. Erasmus is het grootste universitaire uitwisselingsprogramma ter wereld. Turkije is hier in 2004 lid van geworden. Sinds dat jaar is het aantal Turkse studenten dat drie tot twaalf maanden aan een andere Europese universiteit studeert opgelopen van 1.100 tot 10.100 in zes jaar tijd. Dit laat zien dat er een positieve trend is. Tegelijkertijd is er ruimte voor een nog veel grotere groei. Zo is het aantal Turkse studenten slechts een derde van het aantal Duitse studenten en is het veel lager dan het aantal Poolse studenten terwijl Polen net iets meer dan de helft van de populatie van Turkije heeft (Knaus, 2014).

De tabel in figuur 4 geeft een overzicht van het aantal uitgaande Erasmus studenten per land ten opzichte van het totale aantal inwoners per land. Hier is goed te zien dat Turkije achterblijft bij de andere landen terwijl het de op een na grootste populatie heeft.

Country	Outgoing	Total population (million)
1. Spain	36,186	46
2. France	31,747	65
3. Germany	30,274	82
4. Italy	22,031	60
5. Poland	14,234	38
6. UK	12,833	62
7. Turkey	10,095	72
8. Netherlands	8,590	17
9. Belgium	6,824	11
10. Portugal	5,964	11

Figuur 4: Erasmus studenten per land (Knaus, 2014)

Niet alleen studenten hebben last van de visumverplichtingen. Dit kan gezegd worden van de gehele generatie jongeren in Turkije. Zo heeft slechts een op de tien jonge Turken (tussen de 15 en 29 jaar) het land ooit verlaten. Daarbovenop komt nog kijken dat degene die wel op reis gaan vaker naar buurlanden reizen die geen lid zijn van de EU (Knaus, 2014).

7.3 Toerisme

Turkije is wereldwijd gezien het op vijf na populairste land als het gaat om toerisme (Karaman, 2016). In 2003 was het aantal toeristen dat Turkije binnenkwam net iets boven de 13 miljoen (Karaman, 2016). In 2014 is dit aantal opgelopen tot ongeveer 37 miljoen (Karaman, 2016). Dit houdt in dat het aantal toeristen jaarlijks met 5,5 procent stijgt (Karaman, 2016). Wanneer Turkije lid was geweest van de Europese Unie had het haar visumbeleid gelijk moeten stellen aan dat van de Europese Unie. Vanwege de stoeve onderhandelingen hierover zoals eerder besproken heeft Turkije in het eerste decennium van deze eeuw ervoor gekozen om haar visumbeleid te liberaliseren onafhankelijk van de Europese Unie. Zo mogen inwoners van Kazachstan en Azerbaïjan bijvoorbeeld zonder visum Turkije inreizen terwijl ze dit niet in de Europese Unie kunnen. Turkije heeft hiervoor een aantal redenen (Karaman, 2016).

Ten eerste staat Turkije zelf op de negatieve lijst van de Europese Unie. Dit zorgt voor bezwaren tegen en ongemak over het invoeren van hetzelfde visumbeleid als de EU in Turkije (Karaman, 2016). Bovendien zou het betekenen dat Turkije opeens visumverplichtingen zou moeten invoeren voor landen die tot dan toe visumvrij het land in konden reizen en jaarlijks voor miljoenen toeristen naar Turkije zorgden (Karaman, 2016). Dit komt doordat landen als Rusland en Iran in de top tien van landen staan met de meeste toeristen die ieder jaar naar Turkije komen (Karaman, 2016). Gezien het feit dat deze landen op de negatieve lijst van de EU staan, zou Turkije ook aan hen visumverplichtingen moeten opleggen (Karaman, 2016).

Ten tweede vreest Turkije de hoge kosten die het met zich meebrengt om het visumbeleid van de Europese Unie in te voeren. Het invoeren van extra visumverplichtingen voor landen waarvoor dit nu niet het geval is zorgt voor extra administratieve kosten voor Turkije (Karaman, 2016).

Ook voor inwoners van Turkije geven de visumverplichtingen moeilijkheden op toeristisch gebied. Deze generatie Turken gaat vaker naar het buitenland op reis dan iedere andere generatie (Knaus, 2014). Deze toename van Turkse toeristen is echter niet zozeer terug te zien in de EU. Zij gaan eerder naar landen als Georgië, Syrië (voor de burgeroorlog), Azerbaïjan en andere landen in Oost-Azië. Landen waarvoor ze geen visum aan hoeven te vragen alvorens ze deze in willen reizen.

	Short-stay visas applied	Short-stay visas issued	Refusal rate (%)
Germany	156,165	141,114	9.6
France	117,919	113,913	3.4
Italy	100,242	99,032	1.2
Greece	62,329	62,039	0.5
Netherlands	41,523	38,601	7.0
Spain	32,598	31,828	2.4
Czech Rep.	18,027	16,728	7.2
Hungary	14,314	14,116	1.4
Austria	13,242	11,961	9.7
Belgium	12,412	10,631	14.3
Sweden	7,860	6,946	11.6
Poland	7,414	7,111	4.1
All Schengen countries	624,361	591,950	5.2

Figuur 5: Percentage afwijzingen visum aanvragen (Knaus, 2014)

Binnen de EU zien alleen Griekenland en Italië eenzelfde soort toename van het aantal Turkse toeristen. Dit heeft alles te maken met het feit dat deze twee landen een percentage van visumafwijzingen in Turkije van minder dan 1 procent. De laagste percentages onder EU-landen (Knaus, 2014). De tabel in figuur 5 geeft aan hoeveel procent van de Turkse aanvragen voor 'short-stay' visa worden afgewezen door Schengenlanden.

Ook brengt het visumbeleid consequenties met zich mee voor de EU. Deze worden hieronder besproken.

7.4 Beperken non-reguliere migratie

Voor de EU is een goede samenwerking met Turkije vooral van belang omdat het de volledige ondersteuning van Turkije nodig heeft om de aantallen non-reguliere migranten die via de zuidoostelijke grens van de EU met Turkije de EU binnenkomen te beperken (Stiglmeier, 2012). Om deze reden is dan ook de eerder besproken readmission agreement met Turkije gesloten. Turkije wil zich alleen aan deze readmission agreement houden wanneer het een liberalisering van het visumbeleid wordt beloofd door de EU (Dora, 2020).

Het is van belang voor de EU om de dialoog met Turkije te blijven voeren over een liberalisering van de visumverplichtingen. In artikel 24 van de readmission agreement staat namelijk vermeld dat een eenzijdige beëindiging van de overeenkomst mogelijk is wanneer het proces van visum liberalisering niet binnen de gestelde termijn wordt afgerond (Dora, 2020).

Turkse functionarissen hebben meerder malen aangegeven dat Turkije zich terug zal trekken uit de overeenkomst wanneer het de beloofde liberalisering van de visumverplichtingen er niet voor terug krijgt (Batalla Adam, 2017).

Verdeeldheid binnen de EU over hoe er omgegaan moet worden met toenemende aantal non-reguliere migranten richting de EU heeft gezorgd zwakte bij het opstellen van gemeenschappelijk beleid (Dora, 2020). In plaats van het op zoek gaan naar oplossingen voor de zaken die leiden tot migratie is er ingezet op het stopzetten van de migratie richting de EU (Dora, 2020).

Verder hebben de terroristische aanslagen in Parijs op 13 november 2015 en in Brussel op 22 maart 2016 ervoor gezorgd dat de retoriek van verschillende politieke leiders ten aanzien van migranten is verslechterd (Dora, 2020). Zo werden vluchtelingen door verschillende EU-leiders bestempeld als een "veiligheidsbedreiging", "financiële last", en "bedreiging van de identiteit van de EU" (Dora, 2020).

Verschiede landen begonnen met het opnieuw invoeren van paspoortcontroles en het stopzetten van het Schengensysteem. Onder andere Duitsland, Frankrijk, Zweden, Hongarije en België deden dit (Dora, 2020). Landen gingen voor zichzelf beleid invoeren met betrekking tot het bewaken van de grenzen in plaats van dat ze zich hielden aan het gemeenschappelijke beleid van de EU (Dora, 2020).

Gedurende de zogeheten 'vluchtelingencrisis' van 2015 spraken verschillende Europese leiders zich sterk uit tegen de toetreding van migranten in hun land (Dora, 2020). Zo zei de Hongaarse Minister-President Orbán dat "Christelijke eenheden en Moslimeenheden zich nooit zouden kunnen verenigen" (Dora, 2020). De Slowaakse minister van binnenlandse zaken zei dat Slowakije geen moskee in het land had en dat het daarom geen Islamitische vluchtelingen kon

accepteren. Verder spraken ook Poolse, Bulgaarse, Tsjechische en Estse politieke leiders zich uit tegen de toetreding van Islamitische vluchtelingen in het land (Dora, 2020).

Oostenrijk organiseerde een bijeenkomst in februari 2016 waar het de negen Balkan landen uitnodigde om te praten over maatregelen om de aantallen migranten die vanuit Griekenland de grenzen bereikte terug te dringen (Dora, 2020). Griekenland zelf was niet uitgenodigd voor deze bijeenkomst wat ervoor zorgde dat Griekenland een officiële klacht indiende tegen Oostenrijk (Dora, 2020). Hierin zij het dat het standpunt van Oostenrijk om de aantallen migranten te beperken “een opvatting uit de negentiende eeuw is” en zei het verder dat de EU steeds verder afdwaalt van haar principes van solidariteit (Dora, 2020).

7.5 Legaliteit visumverplichtingen

Dit is niet de enige reden voor de EU om de visumverplichtingen voor Turken op te heffen. Een andere reden hiervoor is dat steeds meer Europese rechtbanken het illegaal vinden dat deze visumverplichtingen nog steeds gelden voor Turkse burgers (Stiglmayer, 2012). Deze uitspraken over de legaliteit van de visumverplichtingen gaan terug naar de Ankara overeenkomst uit 1963 en een aanvullend protocol op deze overeenkomst uit 1970. Zoals in hoofdstuk 3.1 beschreven moest deze overeenkomst ervoor zorgen dat de relatie tussen de EEC en Turkije op het gebied van handel en economie sterker dan ooit zou worden. Dit hield onder andere in dat de vrijheid moest bestaan voor een inwoner van Turkije om een economische activiteit uit te voeren of een dienst te voorzien in een land dat lid is van de EEC (Stiglmayer, 2012). In artikel 41.1 van het aanvullende protocol staat dat nieuwe restricties op de twee bovengenoemde vrijheden verboden zijn (Stiglmayer, 2012).

Gezien het feit dat visumverplichtingen ten tijde van het opstellen van het protocol nog niet aan de orde waren kunnen deze dus worden gezien als nieuwe restricties. Dit heeft ertoe geleid dat veel Turken in EU-landen naar de rechter zijn gestapt met precies deze redenering (Stiglmayer, 2012). Wat de rechters hier hebben onderzocht is of de landen al een visumverplichting hadden voordat het protocol in werking is getreden in 1973 voor de op dat moment negen EEC leden. Wanneer dit niet het geval was hebben de rechtbanken, waaronder het Hof van Justitie van de Europese Unie, de visumverplichtingen beoordeeld als een nieuwe restrictie en daarom illegaal (Stiglmayer, 2012).

Deze rechterlijke uitspraken zorgen ervoor dat de positie van de EU wordt verzwakt en dat het moeilijker wordt voor de EU om het visumbeleid dat ze momenteel hanteren voor inwoners van Turkije door te zetten (Aka & Ozkural, 2015).

8. Conclusie en aanbevelingen

8.1 Conclusie

Turkije is de enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie waarvan de burgers een visum nodig hebben om de EU in te reizen. Met dit gegeven werd dit onderzoek gestart. Het doel van dit onderzoek was dan ook om te begrijpen waarom dit het geval is. Door middel van een literatuurstudie is er in dit onderzoek geprobeerd een antwoord te formuleren op de volgende hoofdvraag: *hoe komt het dat inwoners van Turkije als enige (kandidaat) lidstaat van de Europese Unie een visum nodig hebben om de EU in te reizen en wat zijn de consequenties hiervan?*

Aan de hand van vier deelvragen is er geprobeerd een antwoord te formuleren op deze hoofdvraag. Ten eerste is er gekeken naar wat een visum precies inhoudt. Vervolgens is het visumbeleid van de EU en Turkije besproken. Daarna is de historische relatie tussen de EU en Turkije besproken. Als laatste zijn de consequenties die dit visumbeleid met zich meebrengt genoemd.

Door een beeld te schetsen van de relatie tussen de EU en Turkije is er geprobeerd te achterhalen wat de oorzaken zijn van dit beleid. Wat duidelijk werd uit het bestuderen van de relatie is dat het visumbeleid door de EU wordt ingezet als een politiek pressiemiddel, iets wat in de bestaande literatuur nog maar weinig aan het licht komt.

Zo werd Turkije alleen een liberalisering van de visumverplichtingen beloofd wanneer het zou voldoen aan een routekaart met daarop 72 vereisten, met name politiek van aard.

Gedurende het proces van het voltooien van de vereisten op de routekaart heeft de relatie tussen de EU en Turkije veel moeilijkheden gekend. Zo bestaat er binnen de EU grote verdeeldheid over het toetreden van Turkije tot de EU en een afschaffing van de visumverplichtingen.

Dit heeft er op zijn beurt voor gezorgd dat de Turkse politiek steeds argwanender staat tegenover de EU. Ook zijn er verschillende politieke hervormingen doorgevoerd de laatste jaren in Turkije die ervoor gezorgd hebben dat Turkije nog verder van de EU verwijderd is.

Wat we kunnen concluderen is dat het visumbeleid dat de EU hanteert voor Turkije gebonden is aan politieke factoren. Vanwege de onenigheid binnen de EU en de politieke hervormingen in Turkije is het nog steeds niet van een opheffing van de visumplicht gekomen. Dit brengt consequenties met zich mee en deze zijn weergegeven in hoofdstuk 7 van dit onderzoek.

Zoals in de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is beschreven wordt er in de wetenschappelijke literatuur vooral gekeken naar grenzen zoals deze op de wereldkaart worden laten zien. Aangezien alle grenzen op deze kaarten op dezelfde manier worden laten zien impliceert dit dat voor iedereen de reismogelijkheden hetzelfde zijn. Visumbeleid zorgt er echter voor dat de reismogelijkheden van mensen worden ingeperkt. In dit onderzoek is dit geïllustreerd door te laten zien welke consequenties hieraan verbonden zitten voor met name de jongere generatie in Turkije.

Zo wordt aan Turkse studenten vaak geen visa verleend wat ervoor zorgt dat hen de kans wordt ontnomen deel te nemen aan uitwisselingsprogramma's met universiteiten in de EU (Knaus, 2014). Verder zorgt het ervoor dat jongeren niet de kans hebben te gaan reizen binnen de

EU omdat zij ook hiervoor vaak geen visa toegekend krijgen (Knaus, 2014). Ook voor het toerisme in het algemeen zorgt dit ervoor dat inwoners van Turkije er vaker voor kiezen naar niet EU-landen zoals Georgië en Azerbaidjan te gaan (Knaus, 2014).

8.2 Aanbevelingen

Met het schrijven van deze scriptie is geprobeerd een onderwerp aan het licht te brengen dat zowel maatschappelijk als wetenschappelijk te weinig aandacht krijgt, namelijk de ongelijkheid op het gebied van reismogelijkheden. In deze scriptie is dat gedaan door in te gaan op één specifiek voorbeeld hiervan, de beperking in reismogelijkheden vanwege visumverplichtingen.

Dit onderzoek biedt voldoende ruimte voor verdere vervolgonderzoeken. Zo is er in dit onderzoek alleen gekeken naar het visumbeleid dat de EU voor Turkije hanteert en wat hier de oorzaken en consequenties van zijn. In vervolgonderzoeken kan dit ook gedaan worden voor andere landen. Zo kan er bijvoorbeeld gekeken worden of voor andere landen ook politieke redenen aan de grondslag liggen voor het visumbeleid of dat er mogelijk ook andere oorzaken zijn.

Verder kan er nog dieper worden ingegaan op de consequenties die visumbeleid met zich meebrengen. In dit onderzoek zijn de consequenties voor Turkse burgers op het gebied van studenten, toerisme en de economie laten zien. Door de consequenties nog beter aan het licht te brengen zal er maatschappelijk wellicht meer vraag komen naar het oplossen van de ongelijkheid om zo de negatieve effecten ervan tegen te gaan.

Daarnaast hoop ik dat wanneer de ongelijkheid op het gebied van visumverplichtingen meer aan het licht komt in wetenschappelijk onderzoek, maar ook in het maatschappelijk debat, dit een eerste stap kan zijn richting het verkleinen van de ongelijkheid.

9. Reflectie

In dit hoofdstuk wordt een reflectie gegeven op het onderzoek.

Het afbakenen van het onderwerp en het opstellen van de hoofdvraag en deelvragen was misschien nog wel het lastigste van het hele proces. Dit komt omdat er zoveel te schrijven valt over het onderwerp.

Toen ik eenmaal gekozen had om over het visumbeleid van de EU ten opzichte van Turkije te gaan schrijven begon ik met het lezen van de literatuur hierover. Gezien het feit dat de relatie tussen de EU en Turkije al vele jaren teruggaat is hier ook veel over geschreven. Het was daarom af en toe lastig om bij de kern van het onderzoek te blijven en niet uit te wijden over kwesties die van minder belang waren voor dit onderzoek.

Terugkijkend op de methoden van het onderzoek ben ik tevreden over de vooraf gekozen strategie. Gezien de vele literatuur die er te vinden is over het onderwerp was een literatuurstudie de beste strategie om te hanteren. Wat ik een volgend onderzoek wel anders zou willen doen is om vooraf een duidelijker overzicht voor mezelf op te stellen over de beschikbare literatuur en wat hierin wordt vermeld. Dit zorgt voor meer overzicht tijdens het schrijven van de uiteindelijke scriptie.

Ook ben ik tevreden over het hanteren van een inductieve methode voor dit onderzoek. Op deze manier heb ik goed in kaart kunnen brengen wat de verschillende bronnen over het onderwerp schrijven om zo tot een algemeen beeld te komen.

Wat ik de volgende keer anders wil gaan aanpakken is de bronvermelding. Deze moest ik nu nog vaak achteraf toevoegen nadat ik al een heel stuk had geschreven. Dit zorgt op het einde nog voor veel chaos om de bronnen terug te zoeken. In het vervolg is het dus mijn voornemen om deze direct toe te voegen.

Uiteraard zijn er niet alleen maar negatieve aspecten te benoemen over het proces. Zo vond ik het ten eerste een zeer interessant onderwerp om onderzoek naar te doen. Hierdoor is de motivatie voor het schrijven van dit onderzoek nooit een probleem geweest.

Verder heeft het schrijven van dit onderzoek mij zelf veel nieuwe inzichten opgeleverd. Zo was ik er van tevoren totaal niet van op de hoogte dat er zulke mate van ongelijkheid bestaat op het gebied van reismogelijkheden tussen mensen over de wereld.

Ook het feit dat visumverplichtingen worden ingezet als een politiek pressiemiddel was voor mij niet of nauwelijks bekend. Hier is dan ook zeker meer aandacht voor nodig.

Al met al heb ik het schrijven van dit onderzoek als een uitdagend, interessant en leerzaam proces beschouwd.

Literatuurlijst

2013: cruciaal jaar voor de relatie EU-Turkije. (2013). [Foto].

<https://www.cda.nl/europa/actueel/nieuws/cda-2013-cruciaal-jaar-voor-de-relatie-eu-turkije>

Aka, H. B., & Özkural, N. (2015). Turkey and the European Union: A Review of Turkey's Readmission Agreement. *The European Legacy*, 20(3), 255–272.

<https://doi.org/10.1080/10848770.2015.1004908>

Akın Yavuz, I. (2019). Analysis of the EU-Turkey Readmission Agreement: a Unique Case. *European Journal of Migration and Law*, 21(4), 486–508. <https://doi.org/10.1163/15718166-12340062>

All About Passports | Passport Index 2022. (2022). Passport Index - Global Mobility Intelligence.

Geraadpleegd op 12 maart 2022, van <https://www.passportindex.org/passport.php>

All About Visas | Passport Index 2022. (2022). Passport Index - Global Mobility Intelligence.

Geraadpleegd op 12 maart 2022, van <https://www.passportindex.org/visa.php>

Alpan, B. (2021). Europeanization and EU–Turkey Relations: Three Domains, Four Periods. In *EU-Turkey Relations Theories, Institutions, and Policies* (pp. 107–128). Palgrave Macmillan.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-70890-0_5

Bal, P. (2016). The effects of the refugee crisis on the EU-Turkey relations: The Readmission Agreement and Beyond. *European Scientific Journal*. https://www.researchgate.net/profile/Pinar-Gedikkaya-Bal/publication/349205343_THE_EFFECTS_OF_THE_REFUGEE_CRISIS_ON_THE_EU-TURKEY_RELATIONS_The_Readmission_Agreement_and_Beyond/links/6024e22ea6fdcc37a81a1e9f/THE-EFFECTS-OF-THE-REFUGEE-CRISIS-ON-THE-EU-TURKEY-RELATIONS-The-Readmission-Agreement-and-Beyond.pdf

Batalla Adam, L. (2017). The EU-Turkey Deal One Year On: A Delicate Balancing Act. *The International Spectator*, 52(4), 44–58. <https://doi.org/10.1080/03932729.2017.1370569>

Dora, Z. (2020). Turkey-EU relations in context of Syrian crisis: readmission agreement and visa liberalization. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute*, 100–112.

<https://doi.org/10.20875/makusobed.745754>

Dumitru, S. (2016). *When world leaders thought you shouldn't need passports or visas*. The Conversation. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van <https://theconversation.com/when-world-leaders-thought-you-shouldnt-need-passports-or-visas-64847>

Duvell, F. (2014). International relations and migration management: The case of Turkey. *Insight Turkey*, 16(1), 35-44

EC (2001) Legislation. Official Journal of the European Communities 81(44). Geraadpleegd op 18 februari 2022, van

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2001:081:FULL&from=EN>

Europa Nu. (z.d.). *Schengen- en visabeleid*. Geraadpleegd op 20 februari 2022, van

https://www.europa-nu.nl/id/vh1alz099lwi/schengen_en_visabeleid

European Union. (z.d.b). *Reizen in de EU*. Geraadpleegd op 20 februari 2022, van

https://european-union.europa.eu/live-work-study/travelling-eu_nl

Europees Parlement. (2021). *Schengenzone* [Kaart]. Europees parlement.

https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20200408PHT76837/20200408PHT76837_original.jpg

Europese Commissie. (2012). *Conditions for membership*. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. Geraadpleegd op 20 juni 2022, van

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/conditions-membership_en

Europese Commissie. (2016a). *Verklaring EU-Turkije, 18 maart 2016*. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van: <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

Europese Commissie. (2016b). *Third Report on progress by Turkey in fulfilling the requirements of its visa liberalisation roadmap*.

<https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-com-visa-list-turkey-visas-lifting-3rd-rep-com-278-16.pdf>

Europese commissie. (2020). *Negotiations status*. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. Geraadpleegd op 20 juni 2022, van

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status_en

Europese Unie (EU). (z.d.). Europa Nu. Geraadpleegd op 15 mei 2022, van https://www.europa-nu.nl/id/vg8wpxh23yz5/europese_unie_eu

France 24 (2016). Why Turkey's terror law is the 'Achilles heel' of the EU- Turkey visa deal.

Geraadpleegd op 31 mei 2022, van: <https://www.france24.com/en/20160513-why-turkeys-terror-law-achilles-heel-eu-turkey-migrant-deal>

Gortazar, C. (2001). Abolishing Border Controls: Individual Rights and Common Control of EU External Borders. *Implementing Amsterdam. Immigration and Asylum Rights in EC Law*, Oxford, Portland, Hart Publishing, 121-140.

Grigoriadis, I. N., & Uslu, A. T. (2021). *The EU-Turkey Visa Liberalization Saga: Lessons from the European Neighborhood*. <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/06/Policy-paper-72-Grigoriadis-and-Uslu-Final-1.pdf>

Groenendijk, K. (Red.). (2019). Insights from agreements on migration between the EU and Turkey. In *Insights from agreements on migration between the EU and Turkey* (pp. 201–219). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788972482.00019>

Henley & Partners. (2022). *The Henley Passport Index: Q2 2022 Factsheet* [Dataset]. https://cdn.henleyglobal.com/storage/app/media/HENLEY_PASSPORT_INDEX_FACTSHEET_2022_Q2_220405_1.pdf?cldee=z2jUIPokRQxOqzQqG46sLyAwXN1XbCHA7Ik0RhdaqCSJJUqVQszwytx46w_m5yvn&recipientid=lead-8a8e2cde3d8bec118bf30050568d9a18-81109e206a894a9682b7b286df43c5c8&esid=5f59d5be-ecf3-4fb8-85db-198a4ca53047

Hillion, C. (2014). The Copenhagen criteria and their progeny. *SSRN*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2405368

Hollander, S. (2007). *The Accession of Turkey to the European Union. The Political Decision-Making Process on Turkey in the Netherlands*, p. 10.

Karaman, A. S. (2016). The pernicious impact of visa restrictions on inbound tourism: the case of Turkey. *Turkish Studies*, 17(3), 502–524. <https://doi.org/10.1080/14683849.2016.1170602>

Kirisci, K. (2005). A Friendlier Schengen Visa System as a Tool of “Soft Power”: The Experience of Turkey. *European Journal of Migration and Law*, 343–367. https://www.researchgate.net/publication/237365062_A_Friendlier_Schengen_Visa_System_as_a_Tool_of_Soft_Power_The_Experience_of_Turkey

Knaus, G. (2014). *Erasmus studenten per land* [Tabel]. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep09868.12.pdf>

Knaus, G. (2014). EU-Turkey relations: a visa breakthrough? [E-book]. In *Global Turkey in Europe II* (pp. 107–122). Edizioni Nuova Cultura. Geraadpleegd op 30 mei 2022, van https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=E0VDAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA107&dq=visa+liberalisation+turkey&ots=uldpshh_Lr&sig=wn4G0zmvIRvDmWxrHVMUw6bxMck#v=onepage&q=visa%20liberalisation%20turkey&f=false

Knaus, G. (2014). *Percentage afwijzingen visum aanvragen* [Tabel]. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep09868.12.pdf>

Laube, L. (2019). The relational dimension of externalizing border control: selective visa policies in migration and border diplomacy. *Comparative Migration Studies*, 7(1). <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0130-x>

Müftüler-Baç, M. (2018). Remolding the Turkey-EU relationship. *Turkish policy quarterly*, 17(1), 119-128.

Neumayer, E. (2006). Unequal access to foreign spaces: how states use visa restrictions to regulate mobility in a globalized world. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 31(1), 72-84.

Perchoc, P. (2018). *Future EU-Turkey relations* [Persbericht].
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628290/EPRS_BRI\(2018\)628290_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628290/EPRS_BRI(2018)628290_EN.pdf)

Sagbansua, L., & Can, N. (2011). Shanghai Cooperation Organization, Turkic Republics and Turkey. *Canadian Social Science*, 7(2), 80–87.
https://www.researchgate.net/publication/328937464_Shanghai_Cooperation_Organization_Turkic_Republics_and_Turkey

Sertoglu, K., & Ozturk, I. (2003). Turkey and European Union Relations: Concept of Customs Union. *Pakistan Horizon*, 56(3), 15–28. <http://www.jstor.org/stable/41394398>

Statewatch. (2016). *Turkey meets 65 of 72 requirements for visa liberalisation*.
<https://www.statewatch.org/media/documents/analyses/no-288-%20eu-com-turkey-readmission-requirements-overview.pdf>

Stergiou, A. (2016) Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), 375-392, DOI: [10.1080/19448953.2016.1195994](https://doi.org/10.1080/19448953.2016.1195994)

Stiglmayer, A. (2012). Visa free travel for Turkey: in everybody's interest. *Turkishpolicy*, 11(1).
<http://turkishpolicy.com/dosyalar/files/2012-1-AlexandraStiglmayer.pdf>

Suvarierol, S. (2003). The Cyprus Obstacle on Turkey's Road to Membership in the European Union. *Turkish Studies*, 4(1), 55–78. <https://doi.org/10.1080/714005719>

Szigetvari, T. (2014). Eu-turkey relations: changing approaches. *Romanian Journal of European Affairs*, 14(1), 34-48.

Tattersall, N., & Sezer, S. (2016). *Turkey's Erdogan rebuffs EU on terrorism law; "we're going our way, you go yours."* Reuters. Geraadpleegd op 21 juni 2022, van
<https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-eu-turkey-erdogan-idUSKCN0XX18K>

Togan, S. (2011). On the European Union – Turkey Customs Union. *SSRN Electronic Journal*.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.1873183>

Torpey J (2000) *The Invention of the Passport*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Ülgen, S. (2016). *Turkey Power Shift Upends EU Refugee Deal*. Carnegie Europe. Geraadpleegd op 21 juni 2022, van <https://carnegieeurope.eu/2016/05/05/turkey-power-shift-upends-eu-refugee-deal-pub-63524>

Van Houtum, H. (2010). Human Blacklisting: The Global Apartheid of the EU's External Border Regime. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(6), 957–976.

<https://doi.org/10.1068/d1909>

Van Houtum, H., & Bueno Lacy, R. (2020). The Autoimmunity of the EU's Deadly B/ordering Regime; Overcoming its Paradoxical Paper, Iron and Camp Borders. *Geopolitics*, 25(3), 706–733.

<https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1728743>

Van Houtum, H., & Van Uden, A. (2021). The birth of the paper prison. The global inequality trap of visa borders. *EPC: Politics and Space*, 20–27. <https://doi.org/10.1177/2399654420981389e>

Vennix, J. (2019). *Research methodology*. Pearson.

Verschuren, P. J. M., & Doorewaard, J. A. C. M. (2010). *Designing a research project* (2de editie). The Hague: Eleven International Publishing.

Visa exemptions. (2022). [Kaart]. Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Visa_policy_of_the_Schengen_Area#/media/File:Visa_policy_of_the_Schengen_Area.svg

Visa policy of Turkey. (2022). [Kaart]. Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Visa_policy_of_Turkey#Visa_policy_map

Wolff, S. (2014). The Politics of Negotiating EU Readmission Agreements: Insights from Morocco and Turkey. *European Journal of Migration and Law*, 16(1), 69–95.

<https://doi.org/10.1163/15718166-00002049>

Yilmaz, B. (2008). The relations of Turkey with the European Union: Candidate forever? *Center for European Studies Working Paper Series*: 167, 2008.

Yilmaz, G. (2019). from Eu-phoria to Eu-phobia? changing Turkish narratives in Eu–turkey relations. *Baltic Journal of European Studies*, 9(1). <https://doi.org/10.1515/bjes-2019-0002>

Yilmaz, K. (2011). The EU–Turkey Customs Union Fifteen Years Later: Better, Yet not the Best Alternative. *South European Society and Politics*, 16(2), 235–249.

<https://doi.org/10.1080/13608746.2011.577941>